

"RINKEBYMILJARDEN"

EN RIKTIGT BRA AFFÄR

EVA NILSSON LUNDMARK & INGVAR NILSSON

DET HANDLAR OM ATT FÅ STOPP PÅ ETT LÅGINTENSIVT KRIG	4
DOM SKJUTER VÅRA BARN OCH VI ANDRA DÖR EN FÖR TIDIG DÖD	5
MAN KAN INTE VARA DELVIS GRAVID	6
DET HANDLAR OM EN SOCIAL INVESTERING MED OERHÖRD AVKASTNING	7
DET BLIR FÖR DYRT - ATT INTE AGERA	8
OM VI BLIR AV MED ETT KRIMINELLT GÄNG	8
OM 200 BARN LYCKAS I SKOLAN	9
OM VI FÅR IN 100 LÅNGTIDSARBETSLÖSA PÅ ARBETSMARKNADEN	10
DET BLIR FÖR DYRT - MEN VAD BLIR FÖR DYRT?	10
DET HANDLAR OM ATT UTFRÅN EN PALETT AV OLIKA FÄRGER SKAPA HELHETER	12
INSATSER PÅ KORT SIKT OCH EFFEKTER PÅ LÅNG SIKT	13
INTE ETT PUSSEL, MEN VÄL EN PALETT	13
ETT BRA LIV I ORTEN	14
DET HANDLAR OM TIMING PÅ TVÅ OLIKA PLAN	16
RÄTT TIMING PÅ SYSTEMNIVÅ	17
STOPPA VÅLDET OCH SKAPA TRYGGHET	17
BYGG TILLIT OCH RELATIONER	17
SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR UTVECKLING	19
RÄTT TIMING PÅ INDIVIDNIVÅ - FÖRE, UNDER OCH EFTER	19
VEMS UPPGIFT ÄR DET ATT STÄMMA I BÄCKEN?	21
DET HANDLAR OM FLERA OLIKA PERSPEKTIV	22
VÄGEN UPPSTÅR UNDER RESAN	23
FRÅN STUPRÖR TILL HELHETER	23
PENGAR ELLER REGELVERK OCH MINDSET	24
HELHETEN STÖRRE ÄN SUMMAN AV DELARNA	25
DET AVGÖRANDE "HURET"	25

DET HANDLAR OM ATT PÅ ALLVAR GÖRA NÅGOT I RINKEBY	26
ATT ANVÄNDA HELA PALETTEN	27
ENSAM ÄR INTE STARK - UTAN KORKAD	27
DET HANDLAR OM ALLT DETTA TILLSAMMANS - HELHETENS MAGI	29
VAD KOSTAR DETTA?	29
ÄR DET EN BRA AFFÄR?	30
LÅT OSS SE VAD VI FANN I DESSA TRE FALL	30
OCH PENGARNA FINNS	31
NÅGRA SLUTSATSER	32
ETT LÅGINTENSIVT KRIG SOM KRÄVER ETT UNDANTAGSTILLSTÅND	33
DET STORA OCH DET LILLA PROBLEMET	34
UNIKA SITUATIONER KRÄVER UNIKA LÖSNINGAR	35
OCH NU DÅ?	36
MAKTHAVARE	37
VI ANDRA	37
NÄSTA STEG	37

DET HANDLAR OM
ATT FÅ STOPP PÅ ETT
LÅGINTENSIVT KRIG

”MÅNGA BARN FAR ILLA, DETTA GÄLLER SÄRSKILT BARN SOM VÄXER UPP I OMRÅDEN DÄR ARBETSLÖSHETEN ÄR OMFATTANDE. EN ALLMÄN DESTRUKTIV KÄNSLA AV HOPPLÖSHET OCH LIKGILTIGHET FÖLJER I DESS SPÅR. I DESSA OMRÅDEN ÄR MISSBRUKET UTBRETT OCH GÅR STADIGT NER I ÅLDRARNA. BARNEN HAR OFTA INGENSTANS ATT TA VÄGEN PÅ SIN FRITID. HEMMA ÄR DET MÅNGA GÅNGER TRÅNGBOTT. FÖLJDEN BLIR ATT DE MEST STÅR OCH HÄNGER. NÅGONSTANS SYSSLÖSA, LIKGILTIGA. ETT VÄXANDE ANTAL UNGDOMAR BRYTER PASSIVITETEN OCH SATSAR PÅ EN KRIMINELL KARRIÄR.”

FRAMTIDEN ÄR REDAN HÄR - MED TVÅ TREDJEDELSSAMHÄLLET I BAGAGET

Citatet ovan kommer från en bok vi skrev tidigt 80-tal – Ung i Norden 2000¹ – en framtidsstudie. I denna bok skissade vi på några olika tänkbara framtider för Sverige. I en av dessa framtidsbilder skildrade vi det framväxande våldet i samhällets förorter och dess konsekvenser för samhället i stort. Långt före Stureplansmassakern, och långt, långt före skjutningarna och handgranaterna i Biskopsgården. Vi hade då, i vår vildaste fantasi, inte kunnat föreställa oss att denna dystopi faktiskt skulle inträffa i verkligheten.

Då pratade man i samhällsdebatten om två tredjedelssamhället. Hallå, vakna upp – vi är där. Vi befinner oss i kluvet land. Om inte förr så blev vi hösten 2015 klara över detta när många ansåg att flyktingvågen blev oss övermäktig och det politiskt otänkbara blev möjligt över en natt. Ett Sverige där arbetslösheten för utlandsfödda unga är 3-5 gånger högre än för svenskfödda. Ett Sverige där de som befinner sig i innanförskap får det allt bättre och de i utanförskap blir allt fler och får det allt sämre.

DOM SKJUTER VÅRA BARN OCH VI ANDRA DÖR EN FÖR TIDIG DÖD

Vi har under det senaste året arbetat med att ta fram skriften ”Orten² – bortom våldet”³ i vilken vi beskrivit vad som sker i våra 180 utsatta områden i landet och diskuterat strategier för hur man kan komma till rätta med detta. Denna process har lett till insikt om att för att få en seriös debatt om hur

man ska angripa denna utmaning måste man bli mycket mer konkret.

Samtidigt har statsmakterna vaknat till liv och t.ex. via delegationen mot segregation (en helt ny myndighet från januari 2018) sett behovet av ett helt nytt grepp i dessa områden. Man fattar från regeringens sida i budgetpropositionen hösten 2017 beslut om att avsätta 7 miljarder kronor till polisen. Och man talar nu om att satsa betydligt större summor för långsiktiga insatser i dessa områden.

Nästan alla historiska lösningar kring Orten har varit fragmenterade, stuprörsbaserade, kortsiktiga, med låg mobiliseringsgrad av de boende, haft mer struktur- än processperspektiv, utan övergripande ledningsmandat för att samordna det man gör och utan uthållighet.

Då vi för några år sedan följde utsatta områden i sju av Sveriges stora/medelstora städer⁴ fann vi att i flera av dem hade det statistiskt sett blivit sämre för varje satsning man gjort. Vad hade hänt? Jo, satsningarna hade lett till att de resursstarka i dessa områden kunnat göra boende- och arbetslivskarriär och flytta från området. In i området flyttade ännu fler resurssvaga människor, vilket i sin tur ledde till en allt högre koncentration av utsatta människor på allt mindre ytor. Vilket ledde till att den negativa sociala smittoeffekten blev allt starkare och den snedvridna normaliteten i dessa områden blev allt mer snedvriden. De onda cirkelarna snurrade allt snabbare och snabbare.

Det föreföll som om alla dessa satsningar helt saknade ett geografiskt eller territoriellt perspektiv.

1 Höök, Nilsson & Wadeskog, Ung i Norden 2000, Akademitratur, 1982, citatet kommer från sid 29

2 Vi använder här – som så många gör i de aktuella områdena – begreppet Orten som beteckning på utsatta förortsområden men också utsatta områden i stort även om det handlar om t.ex. döende bruksorter eller utarmade glesbygdskommuner.

3 Rapporten kan både i en lång och kort version laddas ner från www.seeab.se

4 Nilsson & Wadeskog, Utanförskapets ekonomiska sociotoper, SEE, 2013

Man hade inget systemtänkande, d.v.s. man såg inte att många av de problem som fanns var en följd av våra olika samhällssystem och därmed hade man naturligtvis inget systemförändrande perspektiv. Man var individfokuserad och såg inte vikten av att bygga relationer, tillit och förtroende d.v.s. bidra till att bygga socialt kapital som en sorts nyckel för att vända utvecklingen i dessa områden.

I de 23 områden som av polisen utpekats som särskilt utsatta har rättssamhället, som vi känner det, delvis slutat fungera, och ersatts av parallella underjordiska system. Särskilt tydligt blir detta hösten 2017 i rapporteringen om en styrande klanstruktur i Biskopsgården i Göteborg. Det finns en omfattande svart ekonomi, stundtals med tydligt kriminella förtecken. Det finns här och var maffialiknande strukturer där samhällsapparaten är utsatt för invasions- och plundringsförsök från de kriminella strukturerna. Och det har upprättats parallella finans- och banksystem. I några fall har detta lett till åtal, rättegång och fällande domar. Södertälje är ett exempel på detta.

Men man skjuter också ihjäl varandra. Samhällets våldsmopol utmanas av dunkla krafter och många unga män dödas i uppgörelser, marknads- krig kring narkotikaförsäljning, hedersrelaterat våld eller rena hämndaktioner. Döden blir då synlig, dramatisk och upprörande. Men kanske än mer upprörande är, om än nästan helt osynligt, att människor i dessa områden i stor skala dör för tidigt. Ta Biskopsgården i Göteborg som exempel. Den för tidiga döden till följd av de utsatta livsvillkoren i Biskopsgården innebär 120 000 förlorade livsår. Det pågår med andra ord ett lågintensivt krig i Orten, mot Orten, mot Ortens människor.

MAN KAN INTE VARA DELVIS GRAVID

Drastiska omständigheter kräver drastiska lösningar. Vi kanske måste ha ett sorts systemförändrande perspektiv för att få bukt med det som sker. Då vi skrev vår rapport Orten – bortom våldet, märkte vi att vi kom i kontakt med mängder av lösningar, lösningar som formulerats av de som jobbar med frågan i vardagen oavsett om det var poliser, socialarbetare, fotbollstränare, eller fritidsledare. Vi bestämde oss därför för att se om det gick att väva samman alla dessa idéer till en helhet.

För att göra det så konkret som möjligt tog vi ett område vi kände oss rimligt bekanta med – Rinkeby, på Järnafältet i nordvästra Stockholm. Och så tänkte vi så här; Om vi får förfoga över en miljard kronor i

Rinkeby under två mandatperioder eller åtta år, för att vända utvecklingen där; Hur skulle vi då tänka? Vad skulle vi då vilja göra? Denna skrift är ett första blygsamt försök att hitta ett svar på den frågan. Vad gör vi med "Rinkebymiljarden"?⁵

Vilket synsätt, vilket angreppssätt och vilka konkreta åtgärder skulle präglade ett sådant arbete? Vilken palett - med alla sina olika färger - skulle behövas, vilket helhetsperspektiv skulle då växa fram? Vilka steg skulle man behöva ta och i vilken ordning? Och är det på det viset att det inte är de enskilda insatserna som är viktiga utan mängden av insatser, deras samspel, den palett av olika åtgärder man skapar, som är det avgörande. Är det så att det är den gränsöverskridande karaktären hos alla dessa åtgärder som gör att man når en kritisk massa? Som gör att man lyckas bygga socialt kapital och uppnår den eftersträvade systempåverkan som krävs. Är helt enkelt helheten avsevärt större än summan av delarna? Och är det dessutom så att detta inte bara skulle vara en klok åtgärd ur ett mänskligt och socialt perspektiv utan dessutom en riktigt bra affär för samhället?

Innehållet i denna rapport är delvis ett resultat av ett stort antal samtal, workshops och intervjuer vi gjort under 2016/17 bl.a. tillsammans med polismyndigheten (t.ex. satsningen Mareld mot organiserad brottslighet och polisledningen på Järnafältet) och representanter för Stockholms stad (främst men inte enbart Rinkeby-Kista stadsdel) liksom ett stort antal andra offentliga och privata aktörer samt naturligtvis delar av civilsamhället, inte minst personer verksamma inom Fryshuset.

Välkommen på denna resa. Och du; Om detta väcker nya tankar, nya idéer eller invändningar mot det vi skriver. Dela gärna med dig av detta, hör gärna av dig. Ta gärna ett samtal – med oss eller andra. Dialogen är viktig. Du hittar vår ursprungliga rapport om Orten – bortom våldet, i kort och lång version – på www.seeab.se.

5 Tankarna i denna skrift kan naturligtvis – med viss eftertanke och bearbetning - omsättas till valfritt utsatt område.

DET HANDLAR OM
EN SOCIAL INVESTERING
MED OERHÖRD
AVKASTNING

DET BLIR FÖR DYRT - ATT INTE AGERA

Vi talar här om att satsa en miljard kronor på ett enda område – Rinkeby med en befolkning på drygt 15 000 personer under åtta år. Knappt 70 000 kronor per person för hela perioden eller 8000 kronor om året. Är det mycket, är det lite? Kan det vara värt pengarna? Låt oss göra några jämförelser.

Ofta har man i områden av detta slag tittat på de förväntade kostnaderna för att renovera, det ofta nedslitna, fastighetsbeståndet. Och man finner då nästan alltid att kostnaderna för detta är betydande. Låt oss ta ett exempel: Lindängen i Malmö med 1 700 lägenheter och drygt 5 000 invånare, alltså klart mindre än Rinkeby. Där bedömde man att en totalrenovering av områdets fastighetsbestånd skulle kosta uppemot 1,5 – 2 miljarder. Mycket pengar. Men samtidigt fann vi, då vi studerade området⁶, att de sociala kostnaderna för det förhöjda utanförskapet i området under samma avskrivningsperiod som för fastighetsrenoveringen kostade samhället 6-8 miljarder. D.v.s. fyra gånger så mycket. Så vad är det stora problemet och vad är det lilla? Husen eller problemen och utmaningarna kring människorna som bor i husen?

Ett annat sätt att räkna är att se vad den låga förvärvsfrekvensen kostar i ett område som Rinkeby. För något år sedan studerade vi den hyggligt jämförbara systerstadsdelen Husby med ungefär 12 000 invånare. Vi fann då att förvärvsfrekvensen där är 55% i stället för 77% som då var genomsnittet i riket. De långsiktiga kostnaderna för detta gap i förvärvsfrekvens uppgår till strax under 10 Mdr. Detta kan jämföras med stadsdelsnämndens totala årsbudget som ligger runt 1,5 Mdr. För att göra siffrorna mera gripbara kan vi konstatera att kostnaderna för denna låga förvärvsfrekvens under en mandatperiod (4 år) uppgår till mer än 1 600 Mkr varav cirka 750 Mkr är rena utgifter för de offentliga systemen. Resterande kostnader utgörs av produktionsförluster. Långt över vad vi skulle vilja satsa i Rinkeby under den dubbla tidsperioden.

Mot bakgrund av detta torde det vara svårt att hävda att det saknas resurser för att bryta utanförskapet i en sådan stadsdel. Man pumpar in enorma mängder offentliga resurser i området. Resurser som i alltför hög grad används för att underhålla och möjliggöra fortsatt utanförskap. Problemet är att resurserna alltför ofta är låsta på fel plats, vid fel tidpunkt och till fel åtgärder. En icke obetydlig del av dessa resurser används – lite tillspetsat – för att underlätta, vidmakthålla och möjliggöra fortsatt utanförskap. Låt oss leka med tanken att

vi kunde frigöra delar av detta och nyttja som socialt investeringskapital. Tanken svindlar. Det är det vi i här kallar "Rinkebymiljarden".

Dessa siffror kan vara värda att ha som utgångspunkt då vi ska diskutera vad man kan och bör göra i Rinkeby för att bryta ett omfattande utanförskap. En process som kanske bäst kan beskrivas som en social investering. Låt oss därför i tre konkreta räkneexempel peka på tänkbara effekter. Vi har valt tre frågor som starkt berör och pågår stadsdelen;

- Förekomsten av kriminella gäng. Man bedömer från polisens sida att det, beroende på hur man definierar begreppet gäng, finns mellan 4 och 6 olika sådana gäng på Järvaområdet. Man talar om kanske totalt cirka 500 personer direkt eller indirekt involverade i gängaktiviteter. Kanske livsstilskriminella.
- De svaga skolresultaten som dels utgör en rekryteringsgrund för framtidens kriminella gäng och dels en bas för framtida utanförskap på arbetsmarknaden liksom missbruk och psykisk ohälsa.
- Den höga långtidsarbetslösheten bland stora grupper av medborgare i området som skapar en förvriden normalitet, betydande bördor för de offentliga systemen och dessutom skapar förutsättningar för ett negativt socialt arv och en negativ social smitta i området.

Så låt oss titta rent konkret på vad dessa tre problem kostar samhället.

OM VI BLIR AV MED ETT KRIMINELLT GÄNG⁷

Kriminella gängstrukturer är ofta (nästan alltid) förknippade med utanförskapsområden. Med områden som Rinkeby. Det är här de har sin rekryteringsbas och det är här de ofta bedriver sin "affärsverksamhet". Denna typ av strukturer leder också ofta (nästan alltid) till olika och tämligen dyra påföljder i form av polisutredningar, rättegångar, domar och kriminalvård. Ett enskilt fängelsestraff som leder till ett långvarigt utanförskap på arbetsmarknaden kostar samhället cirka 5-6 miljoner kronor. Upprepade fängelsestraff av yrkeskriminella kan leda till långvariga samhällskostnader på mellan 9 och 10 miljoner kronor. Ett enkelt gripande med polisutredning och en mycket kortvarig påföljd kan leda till samhällskostnader på 100 000 kronor eller mer.

6 Nilsson & Wadeskog, Ensam är inte stark – en miljöprogramomsättning i Lindängen och det sociala kapitalet, SEE & Malmö stad, 2013

7 Kalkylerna i detta avsnitt kommer från en studie vi genomfört kring kriminella gäng, Lundmark, Nilsson & Wadeskog, SEE & Fryshuset, 2012, Vänd dem inte ryggen

Långsiktiga kostnader för en gängstruktur under en 20-årsperiod

Totala kostnader

	1	2	5	10	15	20
Arbetsförmedling	304 112	596 527	1 407 007	2 461 958	3 330 631	4 079 356
Försäkringskassa	273 000	812 423	25 178 653	27 784 093	47 399 868	49 428 213
Kommun	1 517 000	2 975 654	12 826 966	18 756 177	27 886 502	32 052 557
Landsting	547 700	1 467 015	7 076 763	10 243 094	15 233 830	17 745 588
Rättsväsende	44 368 373	46 577 386	93 888 828	167 686 661	254 613 034	324 358 516
Övriga	1 995 333	6 312 962	13 844 978	21 809 329	30 447 533	39 464 242
Produktionsvärde	3 006 000	6 608 885	22 665 236	37 313 960	53 123 631	63 613 844
Summa	52 011 219	65 350 852	176 889 430	286 055 272	432 035 029	530 742 317

En gängkriminell person som lever 15 år i denna miljö skapar samhällskostnader på cirka 23 miljoner kronor. Ett organiserat kriminellt gäng på 15 personer kan under en 20-årsperiod skapa samhällskostnader på cirka 530 miljoner kronor vilket vi kan se i tabellen ovan.

Vid sidan av de enskilda kostnaderna för dessa förlopp tillkommer betydande systemkostnader för samhällets kollektiva preventionsinsatser. De samlade poliskostnaderna för en mindre kommendering (avsevärt mindre än vid så kallade högriskmatcher inom fotbollen) omfattande ett 40-tal poliser kan uppgå till mellan 300 000 och 400 000 kronor. En stor konfrontation där deltagare skadas i större eller mindre omfattning kan komma att kosta mer än 20 miljoner kronor.

För varje sådant gäng vi kan bidra till att eliminera reduceras de förväntade framtida samhällskostnaderna, vilket framgår av tabellen ovan, med cirka en halv miljard. Och i Rinkeby finns, som vi pekade på ovan ett flertal sådana gäng.

OM 200 BARN LYCKAS I SKOLAN

Kriminella gäng är ju den mest spektakulära formen av utanförskap och per berörd person ofta också det i särklass dyraste. Men utanförskapet har också ett mer vardagligt ansikte. Skolmisslyckanden är ett sådant exempel. Det som utmärker barnen från Rinkeby är att deras skolresultat dramatiskt avviker från genomsnittet i staden eller riket. De – i all synnerhet pojkar - misslyckas oftare än barn från andra stadsdelar i skolan. Detta leder i ökad utsträckning till att man inte lyckas ta sig in på arbetsmarknaden och kanske dessutom till följd av detta utvecklar olika former av psykisk ohälsa och/eller missbruk.

Låt oss leka med tanken att vi genom extraordinära insatser skulle förhindra att 200 av de ungefär 5 000 barnen i Rinkeby undvek att hamna i ett långvarigt utanförskap på arbetsmarknaden. Vad kan det vara värt? I diagrammet på nästa sida ser vi svaret.

Vi ser här att de långsiktiga kostnaderna ett sådant utanförskap för 200 personer uppgår till är nästan 3 000 miljoner kronor eller 3 miljarder. Tre gånger "Rinkebymiljarden", den sociala investering vi här diskuterar.

OM VI FÅR IN 100 LÅNGTIDSARBETSLÖSA PÅ ARBETSMARKNADEN⁸

Rinkeby är också – precis som många andra utanförskapsområden – präglad av hög arbetslöshet, låg förvärvsfrekvens och stort beroende av ekonomiskt bistånd. Svårigheterna för vissa grupper att ta sig in på arbetsmarknaden är betydande. För många blir detta ett långvarigt och i värsta fall ett livslångt mönster. Vad kostar detta? Och vad skulle det vara värt att bryta. Vad skulle det vara värt om vi med olika former av kloka sociala investeringar kunde få in 100 av dessa personer på arbetsmarknaden, även om det vore till så kallade ”enkla jobb”.

Svaret finner vi i diagrammet på nästa sida. Vi ser då att det långsiktiga värdet av en sådan insats uppgår till cirka 1 510 miljoner kronor. Det kan vara värt att veta att då vi i andra studier skapat oss en bild av investeringskostnaden för att uppnå detta utgör för en grupp långt ifrån arbetsmarknaden t.ex. inom byggsektorn, fann vi att den var ungefär 250 000 per arbetstillfälle. Med andra ord 25 miljoner för dessa tänkta hundra personer. Den långsiktiga intäktssidan är ungefär 60 gånger större än investeringskostnaden. Med andra ord räcker det med att lyckas en gång på 60 för att en sådan social investering ska

passera break-even och vara betald. Kanske något att reflektera över.

DET BLIR FÖR DYRT - MEN VAD BLIR FÖR DYRT?

Då man talar om att satsa på utsatta områden blir det ofta en fråga om småslantar i förhållande till behovsbilden och i förhållande till kostnaderna för att inget göra. Efter en av skjutningarna i Rinkeby formulerade den politiska ledningen i stadshuset, inte utan stolthet, att man nu skulle satsa rejält i Rinkeby. Hur mycket då? 10-20 miljoner. Småpengar, i förhållande till behoven och i all synnerhet, hur dyrt det är och kommer att bli om vi inte gör något rejält och uppnår en sorts kritisk massa och har ett systemförändrande perspektiv. Inte heller uppväxlingen av detta till en trygghetsfond på 200 miljoner kronor fördelad på ett stort antal stadsdelar under ett flertal år är mer än ett marginellt avtryck.

Därför är ”Rinkebymiljarden” en billig peng för att komma till rätta med alla mänskliga, sociala och välfärdspolitiska försyndelser vi gemensamt, sedan flera decennier har ansvar för i ett område som detta, dessutom sannolikt en bra affär.

⁸ Siffrorna i detta avsnitt kommer bl.a. från Nilsson & Lundmark, Mer än bara hus – en socioekonomisk analys av det sociala investeringsarbetet i Vivalla, SEE & Skanska, 2017

De långsiktiga kostnaderna för 200 barns framtida utanförskap i vuxenlivet till följd av tidiga skolmisslyckanden

Totala kostnader

	20	23	29	39	44	54	64
Arbetsförmedling	2 224 286	8 396 881	18 762 588	31 437 919	36 137 888	43 176 050	47 930 780
Försäkringskassa	2 031 429	7 668 828	17 135 774	28 712 088	33 004 545	39 432 462	43 774 932
Kommun	37 938 345	143 220 707	320 022 523	536 218 272	616 382 897	736 428 722	817 527 380
Landsting	16 011 429	60 444 600	135 061 710	226 304 561	260 137 090	310 801 006	345 027 733
Rättsväsende	9 171 367	34 622 744	77 363 519	129 627 541	149 006 856	178 027 212	197 632 325
Övriga	6 152 381	23 225 798	51 897 374	86 957 380	99 957 507	119 425 083	132 576 681
Produktionsvärde	0	0	306 870 390	766 406 122	936 800 357	1 191 964 237	1 364 343 811
Summa	73 529 237	277 579 558	927 113 878	1 805 663 883	2 131 427 140	2 619 254 772	2 948 813 642

De långsiktiga kostnaderna för 100 långtidsarbetslösa

Totala kostnader

	25	28	34	39	44	54	64
Arbetsförmedling	1 202 865	4 540 923	10 146 562	13 908 871	17 001 215	21 631 973	24 760 348
Försäkringskassa	1 080 469	4 078 868	9 114 112	12 493 593	15 271 280	19 430 842	22 240 893
Kommun	18 299 824	69 083 502	154 365 086	211 603 117	258 648 607	329 098 817	376 692 454
Landsting	7 444 297	28 102 898	62 795 113	86 079 320	105 217 241	133 876 111	153 237 016
Rättsväsende	3 104 008	11 717 912	26 183 335	35 892 024	43 871 858	55 821 591	63 894 402
Övriga	1 947 917	7 353 563	16 431 323	22 524 000	27 531 736	35 030 777	40 096 861
Produktionsvärde	40 320 000	152 211 670	340 112 571	466 225 117	569 880 437	725 103 374	829 966 429
Summa	73 399 380	277 089 336	619 148 102	848 726 042	1 037 422 374	1 319 993 485	1 510 888 403

DET HANDLAR OM
ATT UTFRÅN EN PALETT
AV OLIKA FÄRGER
SKAPA HELHETER

Det vi kan se är alltså att om vi fortsätter som nu kommer kostnaderna, både de mänskliga och de ekonomiska för det fortsatta utanförskapet i Orten i allmänhet och i Rinkeby i synnerhet att bli plågsamt höga. Hur ska vi då närma oss detta?

En sak är dock klar. Något som blev kristallklart då vi skrev Orten – bortom våldet. I stort sett varje tänkbart problem som finns i Orten finns det lösningar på. De har växt fram och prövats runt om i landet av tusentals människor. I hundratals projekt som jobbar med dessa frågor varje dag. Men de har – nästan alltid – prövats under fel betingelser; isolerade, kortsiktigt och i alltför liten skala.

INSATSER PÅ KORT SIKT OCH EFFEKTER PÅ LÅNG SIKT

De satsningar som gjorts genom åren har alltså oftast misslyckats trots att ambitionerna varit höga och avsikterna goda. Ett skäl har varit att man i alltför hög grad fokuserat på enskilda individer i stället för området som sådant. De man satsat på har lyckats, har gjort karriär och flyttat från Orten. In flyttar nya, ännu mer utsatta människor och koncentrationen av socialt utanförskap ökar, den förvridna normaliteten blir än mera förvriden. Resultatet har – alltför ofta och paradoxalt nog – blivit att ju mer vi satsat desto sämre har det blivit.

Ibland har insatserna som man gjort på kort sikt förstärkt problemen på lång sikt. När socialtjänsten med stor iver sätter in olika stödjande åtgärder och ger ekonomiskt bistånd kanske man lindrar för stunden, men skapar utifrån ett sorts medberoendebeteende en inlärd hjälplöshet hos de man ska hjälpa. De kortsiktiga insatserna motverkar oavsiktligt och i regel omedvetet sitt långsiktiga syfte.

När polisen intervenerar för att på kort sikt skapa lugn och ro men gör det med överdrivet eller till synes omotiverat våld motverkar detta det långsiktiga målet med ett tryggt samhälle med förtroende för rättsapparaten. När polisen åker hem lämnar dom i värsta fall efter sig ett förakt och rentav hat mot polisen, som inte fanns innan.

De insatser som gjorts har alltför ofta varit isolerade, fragmenterade och utgått från den stuprörstruktur som vårt samhälle är uppbyggt kring. En av de mycket tydliga erfarenheter som finns är att framgång i ett arbete med att bryta utanförskapet i ett helt område handlar om att skapa en helt ny bild av och förståelse för situationen. Att utifrån en palett av många olika färger måla en helt ny tavla. Ett helt nytt mindset, ett helt nytt sätt att tänka. Vid sidan av långsiktighet och uthållighet blir då gränsöverskridande arbete en nyckelfaktor. Allting hänger samman – ett nyckelord i systemtänkan-

det. Helheten och interaktionen mellan delarna är viktigare än delarna var för sig.

- Så när vi arbetar med ungas skolmisslyckande är detta kanske lika mycket en familjefråga för hela socialtjänsten och missbruksvården med en missbrukande pappa och psykiskt sjuk mamma.
- Då polisen griper unga narkotikalangare som säljer droger för att försörja det egna missbruket kanske man alltid ska ha med sig socialarbetare, för att direkt på plats sätta igång ett rehabiliteringsarbete kring själva missbruket och inte enbart begränsa sig till att stoppa langningen.
- När polisen gör tillslag hos tunga kriminella tar man med sig ekobrottsmyndigheten, kronofogden och skattemyndigheten och beslagtar alla deras tillgångar och berövar de kriminella inte bara rörelsekapital utan dessutom, det som kanske är ännu viktigare känslan av oöverbärlighet och "respect".
- När man griper och dömer en ung narkotikalangare måste man vara medveten om att man kanske berövar en hel familj dess huvudförsörjare och därför måste sätta in adekvata motåtgärder.
- När en avhoppare från ett gäng söker upp myndigheterna måste man inte bara hitta en skyddad plats och identitet – det handlar om både försörjning, arbete och bostad om avhoppet ska bli uthålligt.

Fragmenterade insatser kring denna typ av frågor och i denna typ av miljöer är sällan framgångsrika och i värsta fall direkt kontraproduktiva. De kortsiktiga insatserna måste stödja det långsiktiga syftet med verksamheten.

INTE ETT PUSSEL, MEN VÄL EN PALETT

Man skulle då kunna tro att det handlar om att lägga ett pussel. En lockande bild och en ofta använd metafor som tyvärr leder tanken en aning fel. Ett pussel bygger på att alla bitar redan finns, att de är standardiserade och att jobbet handlar om att foga samman bitar som redan existerar. I själva verket är ett av problemen både brist på pusselbitar, att de inte passar med varandra och att de är feldesignade. Ett pussel kan aldrig vara nyskapande. Det handlar bara om att foga samman det som redan finns. Ett pussel har alltid en yttre ram, är i grunden en box. Och det är just utanför boxen vi vill och behöver röra oss. Det finns inga innovativa eller kreativa inslag i ett pussel.

Nej, vi talar snarare om en palett av olika färger. En palett där varje aktör bidrar med sin unika färg men där

färgerna ändrar karaktär, struktur och skepnad då de blandas. Precis som att gult och blått tillsammans blir grönt, uppstår något helt unikt, kanske det uppstår en helt ny situation då socialtjänst, polis, öppenvård psykiatri och arbetsförmedlare samlokaliseras i en Social Insatsgrupp 2.0. Något som inte funnits förr och där helheten är betydligt större än summan av delarna. Eller som då man för samman en socialt och ekologiskt medveten kock med unga i utanförskap och det stora matsvinnet inom livsmedelshandeln och startar Sopköket i Husby. En helt ny kombination med ekonomiska, sociala och ekologiska dimensioner.

Vår utgångspunkt är alltså att den miljö där "Rinkebymiljarden" ska sättas in är komplex och svårarbetad och att en insats på allvar måste vara synergiskapande och ha ett systemförändrande perspektiv, annars kanske man ska låta bli. I denna typ av komplex miljö är det mesta sammanvävt. Och för att kunna agera måste man utgå från några saker – baserade på metaforen om en palett med många olika färger:

- allt hänger samman och fragmenterade insatser biter sällan – helheten och interaktionen mellan de olika delarna är större än summan av delarna
- små och marginella insatser bidrar inte till att förändra systemet utan bidrar snarare till att det konserveras. Man måste få en sådan volym och omfattning av insatserna att man uppnår en systemförändrande kritisk massa
- man måste agera och arbeta gränsöverskridande för att väva samman flera olika perspektiv kring samma fråga och skapa synergieffekter
- för att kunna göra detta behövs någon form av gränsöverskridande, nätverksbaserad territoriellt uppbyggd samverkansledning
- det kommer också krävas en helt ny form av personligt baserat "turn-around-ledarskap" baserat på både empati, dialog och delaktighet kombinerat med förmågan till hårda nypor då det krävs
- för att en sådan samverkansledning ska kunna arbeta bra behöver de utöver mandat och vilja, också en gemensam lägesbild

Det handlar om att skapa nytt i stort och smått, att arbeta gränsöverskridande så att helheten och det nya man gör blir mer än summan av delarna. Med palettens olika färger skapas en helt ny tavla.

ETT BRA LIV I ORTEN

Hur ska man då kunna identifiera de relevanta huvudkomponenterna, grundfärgerna, i denna palett? Då man intervjuar människor i Orten, oavsett om vi pratar om grovt gängkriminella, arbetslösa, nyanlända eller den stora majoriteten av vanliga människor som dagligen går till sitt jobb, om vad de önskar sig får man i stort sett samma svar på de allra flesta platser i landet; ett gott liv med trygghet och mening för sig själv och sin familj. Ibland formulerar man det som att man vill ha ett vanligt fungerande Svenssonliv med jobb, bostad och familj. Vad krävs det då av en strategi som ska leverera just detta? Ett gott liv med mening och trygghet.

En strategi består ofta av två olika delar. Ett VAD och ett HUR. "Huret" kommer vi att återkomma till längre fram. "Huret" handlar om saker som i vilken ordning ska man göra saker, med vilken prioritet, vilka allianser behöver man och hur ser man på timingfrågan.

VAD man måste göra varierar naturligtvis, men på en övergripande nivå kan man i punktform tämligen enkelt och kortfattat sätta ord på vad som behöver göras:

- stoppa våldet, återerövra det offentliga rummet och samhällets våldsmonopol. Lyckas vi inte med detta så kommer vi förmodligen att misslyckas med allt annat också. Men det räcker inte. Det är bara början.
- se till att skolan och förskolan fungerar, i all synnerhet för de svaga och utsatta grupperna. Här kan vi reducera basen för rekrytering till framtida utanförskap.
- skapa en offentlig verksamhet som har familjen som utgångspunkt – bryt individperspektivet i det sociala tänkandet och se familjen som ett sammanhängande system som måste fungera i sin helhet.
- stöd föräldrarna i att vara föräldrar så att de kan stödja barnens skolgång. Hjälpt dem att sätta gränser och att vara goda rollmodeller. Se det goda föräldraskapet som en social investering med oerhört hög potentiell avkastning.
- skapa ett anständigt boende utan social utrensning och reducera trångboddheten. I detta uppdrag ligger naturligtvis också en upprustning av den yttre miljön i Orten. Skapa en blandad sammansättning av boende. Kanske ska man gentrificera Orten och göra den till en plats man är stolt över att bo på.
- skapa jobb, jobb och åter jobb – även enkla sådana. Enkla jobb är bättre än inget jobb alls. Arbete är en väg in i samhället och ut ur beroende. Föräldrar som arbetar blir förebilder och rollmodeller för unga.

- ☉ skapa förutsättningar för en meningsfull fritid i all synnerhet för de unga. Skapa alternativ till att hänga i och vistas i socialt och kulturellt osunda miljöer.

Delar av detta har redan gjorts på många platser i landet. Men nästan aldrig i ett strategiskt och långsiktigt sammanhang. Det har gjorts för sent, för lite, för fragmenterat och utan genuin delaktighet från de som varit berörda. Dessa punkter hänger naturligtvis samman ungefär på det sätt som visas i figuren nedan. Som färgerna på en palett kompletterar de varandra.

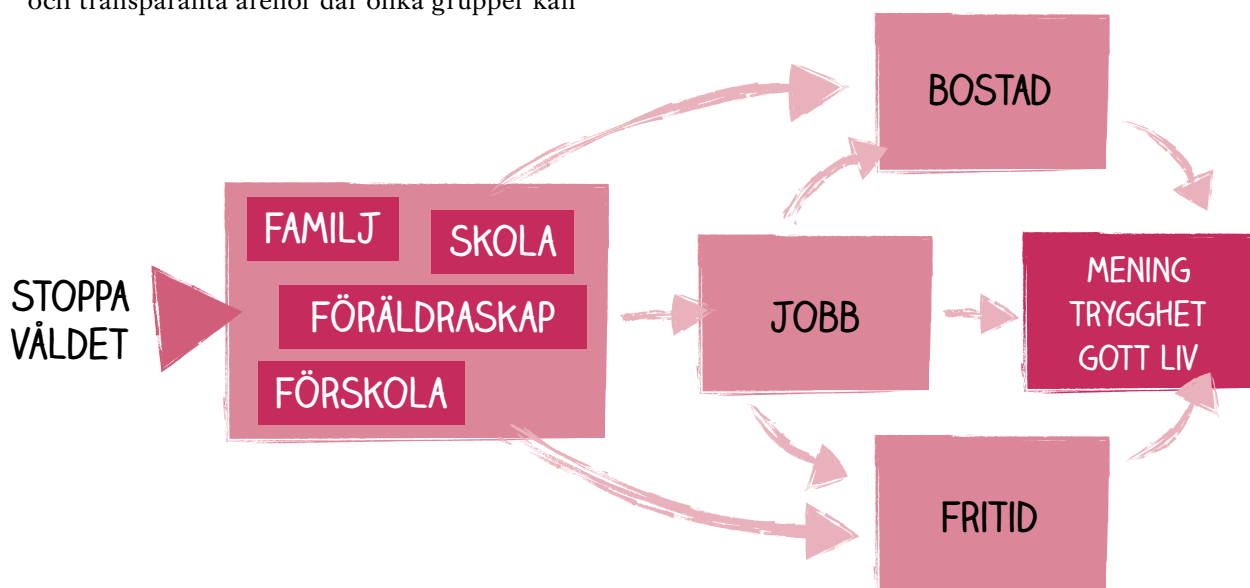
Arbetslösa föräldrar med sviktande psykisk hälsa är inte alltid ett bra stöd för de ungas skolgång. Det är svårt att bryta trångboddheten om man inte har arbete och inkomster som gör att man har råd med en större bostad. Utan inkomster är det svårt att ta del av det allt dyrare fritidsutbytet. Sålunda måste en strategi för att bryta det destruktiva mönstret i Orten utgå från ett helhetsperspektiv – allting hänger samman och de olika delarna stödjer eller motverkar varandra beroende om man lyckas skapa ett helhetsperspektiv eller ej. Men det är också viktigt hur man tacklar denna uppgift, vilka metoder man använder sig av. Även här går det att identifiera ett antal bärande tankar som bör präglade arbetet – här formulerade i punktform;

- ☉ en viktig hörnsten är att man lyckas mobilisera de boende i Orten i detta arbete. Kärnan är att arbeta med människorna i Orten, inte för dem. Det är deras liv det handlar om, andra ska vara stöd. Det är människorna i Orten som ska sitta vid ratten inte vi andra. Därför är begreppet egenmakt centralt för att lyckas med detta. Den ofta upplevda vanmakten måste kunna ersättas med en konstruktiv motmakt.
- ☉ bryt osunda kulturella/kollektiva mönster såsom machokultur, hederskulturer och etnisk eller religiös slutenhet. Bidra till att skapa öppna och transparenta arenor där olika grupper kan

mötas och utveckla erfarenheter, bygga tillit och relationer.

- ☉ bygg fungerande och effektiva samverkansplattformar tvärs över myndighetsgränser och involvera den privata sektorn och civilsamhället i det gemensamma arbetet. Ska vi lyckas måste vi samordna det vi gör över olika organisations- och myndighetsgränser.
- ☉ bygg allt arbete på lokal delaktighet och fokusera på att bygga socialt kapital. I detta ligger att långsiktigt bygga tillit och skapa relationer.
- ☉ ha alltid ett samverkande sektorsövergripande helhetsperspektiv med utgångspunkt i det geografiska territoriet. Det är avgörande för framgång att vi lyckas bryta det förödande stuprörstänkandet. Det handlar om att mentalt och praktiskt gå utanför boxen och spränga myndighets- och förvaltningsgränser.
- ☉ fokusera insatser och kraftsamla där man tidigt kan uppnå framgång. Framgång leder till framgång - var konkret, men agera där det dessutom har ett starkt symbolvärde och en hög positiv social smittoeffekt.

Ytterst handlar en framgångsrik strategi om att man uppnår en kritisk massa och samtidigt arbetar i många olika dimensioner, på kort och lång sikt, med hårda och mjuka frågor, med kommun, landsting, arbetsmarknadsmyndigheter och polis, sida vid sida. Det är först då vi uppnår tillräcklig volym och tillräcklig social räckvidd med våra insatser som processen blir systempåverkande och kan skjuta fart av sig själv.

DET HANDLAR OM TIMING PÅ TVÅ OLIKA PLAN

RÄTT TIMING PÅ SYSTEMNIVÅ

Det som behöver göras i Orten i allmänhet och i Rinkeby i synnerhet måste alltså hänga samman i ett paket där de olika delarna stödjer varandra genom att synergieffekter uppstår. Alla palettens olika färger måste vara på plats. Men det är också viktigt att saker och ting kommer i rätt ordning. Vi har därför, med viss inspiration från BRÅs fasmodell formulerat detta som att denna process på system eller samhällsnivå består av tre faser.

Det handlar om att med utgångspunkt i alla de färger som finns på paletten skapa en bild, en tavla där:

- Färgerna kommer på plats i rätt ordning.
- Alla färger stödjer varandra så att man uppnår synergieffekter – ibland i harmoni och ibland i kontrast.
- Man kombinerar färgerna med varandra på ett sådant vis att helt nya kombinationer och effekter uppstår.
- Man förstår att det är helheten i tavlan och samspelet mellan de olika delarna som är nyckeln – inte varje färg för sig. Helheten är större än summan av delarna.
- Och att man som en följd av detta i tänkande, beslut och agerande måste släppa den traditionella kortsiktigheten och stuprörstänkandet och ersätta detta med helhetssyn och långsiktighet.
- Även detta förutsätter någon form av gränsöverskridande strategisk ledning som också – utifrån den tidigare nämnda gemensamma lägesbilden också utgår från en gemensam strategisk plan i sitt agerande.

STOPPA VÅLDET OCH SKAPA TRYGGHET

Den första fasen handlar om att göra det kriminella livet besvärligt, återerövra det offentliga rummet och skapa basal trygghet. Arbetet med att stoppa våldet i alla dess former och upprätta basal trygghet är fokuserat på två målgrupper. Dels de kriminella för att i grunden bryta mönstret, dels de boende i området för att upprätta basal trygghet och tilltro till samhället i allmänhet och rättssystemen i synnerhet. En stor utmaning är att göra detta på ett sådant sätt att det inte uppfattas som repressivt och förtryckande. Misslyckas detta blir det svårare, eller rentav omöjligt, att gå vidare till nästa fas som handlar om att bygga tillit.

Denna fas är knappast möjlig att göra så länge det råder en tystnadens kultur. Rättsväsendet (och även

andra myndigheter för den delen) måste skapa en allians med de boende. En allians som gör det möjligt att bryta den destruktiva tystnadskulturen präglad av slutenhet och rädsla. Och då måste också rättssamhället visa att man står på de boendes sida. Att man kan skydda de som ingriper, anmäler och vittnar om hot och repressalier.

Om inte samhället förmår upprätthålla basal trygghet och rättssystemen inte upplevs som kapabla, omutliga och stående på de boendes sida är förutsättningarna för att bygga förtroende ytterst begränsade. Självklart innebär detta en tydlig, omfattande och uthållig närvaro av lokala poliser med god personkännedom om de boende i området.

Arbetet som är riktat mot medborgarna i denna fas handlar om att tydligt i konkret handling visa att de inte är glömda från samhällets sida. Det handlar om konkreta saker som de boende i området uppfattar som viktiga för att få vardagen att fungera. Det kan vara allt från att få banken att öppna en kontantautomat, via en vårdcentral som etableras till att skapa arenor och mötesplatser där de boende kan göra sin röst hörd. Det kan också handla om sommarjobb för ungdomarna i området, nattfotboll eller ändrade öppettider för fritidsgården. Saker som ger de unga ett alternativ till att hänga eller i värsta fall dras in i olämpliga eller illegala aktiviteter.

I denna fas är också stärkandet av skolan centralt. Det kan handla om att gå in från socialtjänstens sida och stödja barn och unga i socialt utsatta familjer. Men det kan också handla om att öka trygghet, minska mobbning och våld i skolan, genom olika insatser tillsammans med exempelvis föreningslivet.

För att kunna lyckas i denna fas krävs att man bygger upp fungerande gränsöverskridande samverkansplattformar för att leda arbetet. Men naturligtvis är denna fas ingen lösning av bostadsområdets problem. Det handlar endast om att undanröja synliga symptom på underliggande problem och att skapa förutsättningar för att ta nästa steg.

BYGG TILLIT OCH RELATIONER

Den andra fasen handlar om att bygga relationer och återskapa tillit till de offentliga systemen sett ur de boendes perspektiv. Att ha tilltro till att de myndigheter som finns står på de boendes sida och att man därmed fokuserar på ett inkluderande perspektiv.

Detta förutsätter fysisk närvaro i området från berörda aktörers sida. Stridsropet skulle kunna bli; Ut på fältet med allt från socialkontor till administration och ledning. Försäkringskassa och vårdcentraler liksom bankkontor och uttagsauto-

FAS 1A, 2-3 ÅR
STOPPA VÅLDET

GÖR DET KRIMINELLA LIVET
BESVÄRLIGT OCH ÅTERERÖVRA DET
OFFENTLIGA RUMMET

FAS 1B, 2-3 ÅR
BASAL TRYGGHET

KONKRETA INSATSER - STARKT
SYMBOLVÄRDE

POLISINGRIPANDEN

DROGER + GÄNGKRIM

SOCIALA INSATSGRUPPER

AVHOPPARVERKSAMHET, TRYGG-
HETSVÄRDAR, LUGNA GATAN, KAME-
RAÖVERVAKNING, POLISNÄRVARO,
BESLAGTA TILLGÅNGAR (GO FOR THE
MONEY), VÄKTARE, STÖRNINGS-
JOUR, FÖLJ UPP SIS-PLACERINGAR

VARDAGSSERVICE

UNGDOMSAKTIVITETER

ARBETE

SKOLAN

SAMVERKANSPLATTFORMAR

FAS 2, 3-5 ÅR
**BYGG TILLIT
OCH RELATIONER**

SKAPA GODA ALLIANSER,
SLÅ SÖNDER DE DÅLIGA

MÖTESPLATSER

SKOLAN - SÄRSKILT FÖR DE SVAGA
REDUCERA SKOLFRÅNVARO
JOBB - ÄVEN ENKLA
YTTRE UNDERHÅLL/MILJÖ -
INVOLVERA
SMART ROT -
UTAN SOCIAL UTSTÖTNING
FAMILJE-/FÖRÄLDRASTÖD
UNGDOMSVERKSAMHET
FÖREBILDER/ROLLMODELLER

FAS 3, 10 ÅR
**SKAPA
UTVECKLING**

INVERTERAD TIPPING POINT
+ KRITISKA MASSA

**STORA FASTIGHETS-/
BOSTADSinVesteringar**

JOBB

SKOLA

LAGSTIFTNING

FRIKOMMUN 2.0

BYGG SOCIALT KAPITAL, RELATIONSKAPITAL,
SAMVERKANSKAPITAL OCH SOCIALA INVESTERINGAR.

TRYGGHET, TILLIT, RELATIONER, FÖRTROENDE, DIALOG,
DELAKTIGHET OCH EGENMAKT.

ÄGA BERÄTTELSEN, KOMMUNIKATIONSINITIATIV DE GODA NORMERNA

**SKAPA
FÖRUTSÄTTNINGAR**

**BRYT MÖNSTER,
TA ETT SPRÅNG**

**KONSOLIDERA
OCH FULLFÖLJ**

mater blir viktiga symboler för samhällets närvaro. I detta ligger naturligtvis också att skapa och bidra till förutsättningar för att det lokala näringslivet i form av handel och service kan vara plats och inte störas av kriminella grupperingar eller en etablerad och organiserad svart ekonomi.

Det blir viktigt att skapa öppna transparenta arenor eller plattformar där olika aktörer kan mötas – det offentliga – det privata – civilsamhället. Arenor för möten, arenor för att skapa utvecklingsförutsättningar. Om polisen har en sorts nyckelroll i fas ett så har kommunen och dess olika delar en central ledarroll i den andra fasens tillitsbygge. Det goda samhällets närvaro måste manifesteras.

Konkreta insatser som visar att man gått från prat till verkstad är helt avgörande. Se till att skolan fungerar och att skapa arbetstillfällen även av så kallat enklare slag. Kanske arbete med yttre underhåll i området så att nedskräpning och klotter reduceras. I denna fas är det också viktigt att man får och stödjer nya rollmodeller som påvisar att gamla mönster går att bryta. Det handlar om att människor får jobb, lämnar kriminalitet eller att unga lyckas i sitt skolarbete och med sina studier.

Det handlar om att bryta mönster av olika slag och genomföra de systemförändringar som krävs för att kunna göra en språgmässig förändring. Onda självförstärkande cirklar bryts och ersätts med goda dito.

Denna fas omfattar en period på i alla fall 3-5 år. Den verkligt stora faran med denna fas är att olika beslutsfattare börjar tappa tålamodet. Man har hållit på som man tycker i evigheter – kanske två mandatperioder. All, ja verkligen all, erfarenhet från olika satsningar av detta slag visar att just nu är faran för att ge upp och tappa greppet som störst.

SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR UTVECKLING

Men det vi egentligen är ute efter är fas tre då man skapar förutsättningar för den utveckling som leder till att områdets kollektiva stigmatisering bryts och att en självgenererande utvecklingsprocess växer fram. Det man skulle kunna kalla integration. Det är nu vi skulle kunna tala om en sorts inverterad "tipping point". De goda krafterna slutar fly Orten och återvänder. Man uppnår en kritisk massa som gör att utvecklingsprocessen lever vidare och utvecklas av egen kraft.

Nu handlar det om anständiga bostäder, väl fungerande skolor och människors möjlighet till arbete och egen försörjning. För att ta sig hit behövs de tidigare två fasernas förebilder och rollmodeller som konkret i handling visar att det går, att det

inte är kört. De tidigare fasernas uppgift är att skapa förutsättningar för just detta. I denna fas bör civilsamhället liksom den privata sektorns olika delar få en allt större roll. Här blir de gemensamma, öppna och transparenta arenorna och plattformarna man byggt upp i tidigare faser viktiga mötesplatser för utveckling av det sociala kapitalet.

Vi talar möjligen också om helt nya organisationsformer. Här blir det systemförändrande perspektivet centralt.

Vi talar också om stora samhällsinvesteringar i denna fas. Det handlar om bostäder, skola och arbete. Här måste man fullt ut tänka och agera ur ett socialt investeringsperspektiv. Nu, om inte förr, kommer det att handla om stora penningvolymmer. Denna period pågår under är 10 år eller mer.

RÄTT TIMING PÅ INDIVIDNIVÅ - FÖRE, UNDER OCH EFTER

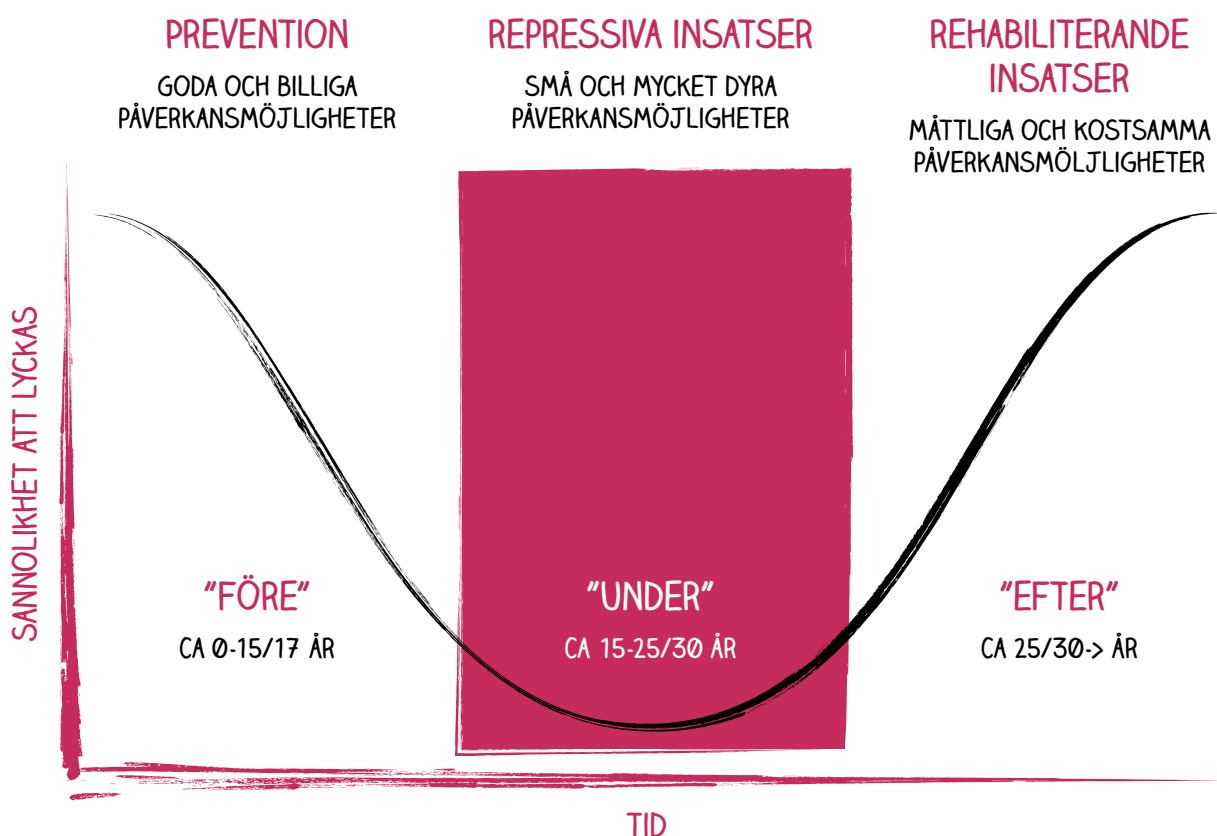
Men det handlar också om att hitta rätt timing på de insatser som ska göras på individnivå så att de blir så effektiva som möjligt. Som vi kan se det så finns det tre typer av insatser man kan göra kring människor, framförallt unga människor, som riskerar att hamna i eller befinner sig i utanförskap i allmänhet och kriminellt utanförskap i synnerhet; preventiva insatser, repressiva insatser och rehabiliterande insatser.

Den första gruppen av insatser, de preventiva, är i första hand aktuella tidigt i livet. Ofta mycket tidigt. Från födseln och upp till högstadietiden i skolan. Ungas rekryteringsprocess in i utanförskap påbörjas alltför ofta redan i förskolan för att accelerera under de tidiga skolåren.

Det är här skola, förskola och socialtjänst tillsammans med civilsamhället och föreningslivet har sin huvudsakliga uppgift – att hos de unga skapa en känsla av tillhörighet, hopp och framtidstro som inte innefattar ett liv i utanförskap. En känsla av att vara eller kunna bli en del av samhället.

Detta är särskilt viktigt för de unga i Orten som tidigt i livet och allt starkare i de tidiga tonåren ofta glorifierar och ser upp till de äldre ungdomar som erövrat positioner inom den kriminella världen. Massor med pengar, guldkedjor, bilar och inte minst makt och "respect". Hos dessa unga och de som gått in i den kriminella världen förekommer under inledningsåren en sorts glorifierad odödligetskänsla som gör att man är tämligen oemottaglig för olika former av preventiva insatser – kring dessa unga - tidigt på väg in i utanförskap - har samhället i denna fas på sätt och vis misslyckats. De är redan på väg in i nästa fas.

TVÅ ÖPPNA FÖNSTER

För under det vi skulle kunna kalla fas 2 – livet i ett aktivt och kriminellt utanförskap - är mottagligheten för olika former av rehabiliterande eller behandlande insatser tämligen låg. Livet som kriminell är alltför häftigt. Föraktet för det traditionella "Svensson livet" är utbrett. Då handlar det från samhällets sida primärt (om än inte enbart) att agera mera repressivt, att som man säger inkapacitera de kriminella och begränsa och reducera effekterna av det kriminella livet så mycket som möjligt. Att göra det kriminella livet så besvärligt som möjligt. Socialtjänstens roll blir att tillsammans med frivilligorganisationerna reducera och dämpa effekterna av det som sker inte minst för de kriminellas offer, liksom för anhöriga och barn till de kriminella.

Själva har de ofta skapat sig en mycket tydlig och stark outsideridentitet under denna period. En identitet som kanske innefattar ett starkt våldskapital och en starkt antagonistisk syn på det omkringliggande

samhället – vi mot dem. Denna fas brukar för många individer pågå under mellan tio och femton år, från de sena tonåren upp till omkring 30-årsåldern – om man lever så länge⁹.

Någonstans där. När man varit aktivt kriminell i tio till femton år börjar detta liv ta ut sin rätt. Droger, missbruk, våld, kampen om makten och territorierna blir allt tyngre och gradvis börjar man fråga sig om det är värt priset. Man börjar också titta framåt och undra om man orkar hålla på så här tio, tjugo år till. Outsideridentitetens glorifierande sida börjar falna och man börja överväga alternativ. Kanske i samband med att man går in i en relation, kanske då man får barn, kanske då man drabbas av ett längre straff eller kanske då någon anhörig/vän dött till följd av detta liv. Det är nu de rehabiliterande insatserna och olika former av avhopparverksamheter kan vara effektiva. Haken med många av dessa är att de är entydigt gränsöverskridande, sammansatta och komplexa

⁹ Det bör noteras att de senaste åren har det börjat växa fram en grupp unga starkt våldsintensiva män med en sorts fatalistisk grundsyn på sig själva och livet och som utgår från att dom inte kommer att överleva sin 25-årsdag.

och handlar om såväl polisfrågor, försörjningsfrågor, bostadsfrågor som arbete och kräver därför gränsöverskridande lösningar för att lyckas.

VEMS UPPGIFT ÄR DET ATT STÄMMA I BÄCKEN?

Ser man tänkbara insatser i Rinkeby, i Orten på detta vis blir en tämligen enkel och självklar slutsats att det är i det första preventionsfönstret de billigaste och mest effektiva insatserna kan göras. Eller som en av poliserna som var involverad i skjutningen i Östberga sensommaren 2017 som ledde till en ung mans död sa;

”Detta är i grunden inte ett polisiärt problem. Detta är i första hand ett socialt och familjepolitiskt problem som vi såg växa fram för cirka tio år sedan. Och som idag får polisiära konsekvenser för både förövare och offer.”

Den repressiva fasen är oerhört dyr. Det är både kostsamt och ineffektivt att tackla detta problem då Rinkebys unga arga män skapat sig en grundmurad outsideridentitet. De som sagt till sig själva, att om de inte kan vara bäst kan de åtminstone vara bäst på att vara sämst. Det vi på sin höjd kan göra när våldet och kriminaliteten fått epidemiska proportioner är att reducera det, trycka tillbaka det ner i mörkret och skuggorna. Inte få bukt med det. Eller som någon sa; När de fyras gäng går ut på Rinkeby Torg, försvinner alla andra till följd av den kollektiva hotbilden. En polis verksam på Järvafältet formulerade det så här;

”Vi möter idag en grupp unga etablerade livsstilskriminella från 16-17 år och uppåt, som lever med en inre bild av att dom inte kommer att överleva sin 25-årsdag. Dom är ytterst våldsbenägna, ingen impuls kontroll. På dom biter inga hot om längre straff. Dom har inte tänkt sig leva så länge.”

Problemet i denna fas är, att många gånger när polisen gör ingripanden gör man det (tvingas man att göra det) på ett sådant vis att motsatsförhållandet mellan de boende och myndighetssverige, ökar vilket på sikt försvårar polisens långsiktiga arbete med att bygga trygghet i samhället. Det är kring denna fas ropen om fler poliser kan höras.

Den rehabiliterande fasen är betydligt enklare att arbeta i. Då de kriminella är beredda att lämna livet i utanförskap. Men detta är också en komplicerad fas eftersom vägen tillbaka är så svår och så fylld av fäl-

lor och kräver närvaro och medverkan från så många olika samhällsaktörer.

Naturligtvis är det allas uppgift att stämma i bäcken. Även polisen har en viktig uppgift att tidigt bygga relationer och tillit till de unga så att de, då de blir äldre, inte ser polisen som en motståndare utan som en potentiell bundsförvant – lättare sagt än gjort. Men icke desto mindre viktigt.

Ingen kan göra detta själv. Alla krafter behövs, alla färger på paletten måste användas i den preventiva fasen. Men med lite olika roller. Olika tyngdpunkter och olika insatser. Det handlar om att agera tidigt, att agera långsiktigt och agera uthålligt. Ungefär på det sätt polisen i Nyköping tillsammans med kommunen, fastighetsbolag och Fryshuset aktivt skapat, en preventiv insats för att skapa tillit och relationer i stadsdelen Brandkärr sommaren 2017. Initiativtagare? Den lokala gruppchefen vid polisen! Resultat? En lugn sommar.

För att lyckas är det centralt att förstå att det kortsiktiga agerandet ibland kan motverka det långsiktiga uppdraget. Detta kan ske när socialtjänstens arbete med att bistå människor, leder till långsiktig hjälplöshet och ett beroendeförhållande. Eller när polisens kortsiktiga agerande för att bringa ordning leder till en fiendskap mellan de unga och polisen. Eller när det kommunala bostadsbolaget bereder plats för ännu en utsatt familj och därmed ökar koncentrationen av människor i utanförskap och ytterligare snedvrider normaliteten i ett område. Då motverkar det kortsiktiga agerandet det långsiktiga syftet med verksamheten.

Sammanfattningsvis; Det är bättre, billigare och effektivare att stämma i bäcken. Men detta är inte en uppgift bara för vissa aktörer. Tvärtom är det en angelägenhet för alla. När poliserna i Hovsjö flyttade in i fastighetsbolagets lokaler och blev välkända personer med förnamn och allt, personer som kunde spela fotboll, som kunde hjälpa till med läxorna, gav man ett aktivt bidrag till den preventiva fasen. Det är svårt att kasta sten på den som hjälpt en med matteläxan. När miljövärdarna och bocoacherna i Victoria Parks fastighetsbestånd i Rosengård samtalade, byggde relationer och skapade förtroende hos de boende i allmänhet och de unga i synnerhet minskade den sociala oron i området. Ytterligare ett bidrag till arbetet i den preventiva fasen.

DET HANDLAR OM FLERA OLIKA PERSPEKTIV

DÅ VI NU SKA KONKRETISERA VAD MAN BÖR GÖRA I RINKEBY FÖR ATT BRYTA UTANFÖRSKAPET, ÄR DET VIKTIGT ATT VETA ATT DET PERSPEKTIV MAN VÄLJER ATT NÄRMA SIG DENNA FRÅGA UTIFRÅN, AVGÖR VILKA SVAR MAN FÅR. HÄR GÄLLER DEN GAMLA REGELN; "SOM MAN ROPAR FÅR MAN SVAR." SER MAN DET UTIFRÅN ETT RÄTTSPOLITISKT HÅLL SER MAN KANSKE BEHOVET AV POLISER. SER MAN DET UTIFRÅN ETT SOCIALPOLITISKT HÅLL, SER MAN KANSKE FRÄMST ETT FATTIGDOMS- OCH ETT KLASSPROBLEM. VI TROR ATT DENNA FRÅGA ÄR SÅ VIKTIG ATT MAN MÅSTE VÄLJA FLERA OLIKA PERSPEKTIV SAMTIDIGT DÅ MAN SÖKER LÖSNINGAR. OM MAN BARA HAR EN HAMMARE TENDERAR MAN ATT SE ALLA UTMANINGAR SOM SPIKAR.

VÄGEN UPPSTÅR UNDER RESAN

Detta leder över till nästa fråga – finns det "en modell" för den här typen av utvecklingsarbete? Hela vår byråkratiska struktur genomsyras av sökandet efter modeller som är framgångsrika och kopierbara. Det ligger i byråkratins standardiserande natur.

Det räcker med att läsa spelreglerna för ansökningar till olika fonder och de krav som finns på kopierbarhet, uppskalning eller implementerbarhet, som ofta finns för att förstå att detta är centralt. Det är också ett synsätt som harmonierar med den byråkratiska förändringsmodellen. Låt oss spetsa till detta genom att ställa två ytterlighetsmodeller kring utveckling mot varandra.

Det ena synsättet bygger på att det finns en modell med vars stöd man kan bedriva utveckling. Modellen är i någon mening universell och kopierbar, gärna storskalig. I modellen är planen och de konkreta mål som ska uppnås centrala inslag. Det finns ett inslag av standardiserat tänkande och handlande i form av någon sorts metodik. Det hela bygger på starka inslag av trygghet, kontroll och förutsägbarhet. Arbetet bygger på att det tagits fram dokument som man följer och att de beskriver och verifierar modellen samt att arbetet är personoberoende.

Den andra ytterligheten är den situationsanpassade utvecklingsmodellen.¹⁰ Då man arbetar enligt detta synsätt är den långsiktiga och övergripande visionen i kombination med den situation som råder eller uppstår, styrande för hur man agerar. Därmed är flexibiliteten och föränderligheten centrala inslag. Liksom

att man ständigt tappat kontroll över förloppet och utsätts för risktagande och osäkerhet. Arbetssättet är unikt i varje given miljö och starkt personberoende. Relationer mellan de som driver processen och de som berörs är helt avgörande för att lyckas i arbetet.

Naturligtvis existerar ingen av dessa modeller i renodlad form. De flesta utvecklingsprocesser utgör en sorts mix av dessa två teoretiska modeller. Men det kan vara värt att observera att i vissa lägen fungerar den ena ytterligheten bättre än den andra. I Orten är det vår entydiga erfarenhet att den situationsanpassade modellen är den som passar bäst. Kanske den enda modell som fungerar. Varje område är på sätt och vis unikt.

Problemet är att det många gånger fattas beslut och tas ställning till processer som ska genomföras i Orten av personer eller organisationer som endast har erfarenhet av eller föredrar det modellbaserade perspektivet. Och det är då det blir riktigt fel. Vi har sett detta på nära håll i ett flertal kommuner. Det blir – lite tillspetsat – som att be en döv person ta ställning till ett nytt musikstycke eller en blind person ta ställning till färgerna i en målning. Så låt oss nu se vad som bör präglade en framgångsrik strategi för att vända utvecklingen i Rinkeby, i Orten.

FRÅN STUPRÖR TILL HELHETER

Det traditionella sättet att närma sig Ortens problem, den gängse infallsvinkeln är att göra det utifrån sektorsamhällets, stuprörsstrukturens verklighetsbild. Vad är en arbetsmarknadsfråga, vad är

10 För en fördjupning se t.ex. Weick, K. E. and K. M. Sutcliffe (2007). *Managing the Unexpected - Resilient Performance in an Age of Uncertainty*, John Wiley & Sons, Inc

en socialtjänstfråga, vad är en bostadspolitisk fråga och så vidare. Har man definierat situationen på detta vis har man också med automatik definierat och begränsat mängden lösningar man kan söka – man är tillbaka i pusselmetaforen. Alla bitar finns där – det är bara att sätta dom på rätt plats. Det kanske fungerar i en i övrigt välfungerande värld. Men det fungerar inte i Rinkeby, i Orten. Då behöver vi med palettens hjälp måla en tavla med helt nya färgkombinationer, nya helheter.

Men vi tror att det är viktigt att gå utanför boxen för att kunna uppnå ett innovativt nyskapande då man söker lösningar. Stuprörsvärldens grundläggande metafor är att söka problem utifrån de perspektiv respektive stuprör genererar. Det är att hamna helt inne i boxen. Att gå utanför kräver perspektivskifte. Man kanske ska välja ett åldersperspektiv; Vad berör barn, vad berör unga, vad berör unga vuxna och vad berör vuxna och äldre? Sorterar man världen på det viset är det inte längre en skolfråga, en fråga om barnpsykiatri, inte en fråga om barnhälsovård osv, utan en fråga om ungas livssituation.

Eller man kanske sorterar det man vill göra utifrån ett tidsperspektiv och begreppen preventivt, repressivt eller rehabiliterande. Var, i vilken fas är det klokast och mest kostnadseffektivt att agera? Vem

ska göra det och när? Vilka nya kombinationer av samverkan och gränsöverskridande behövs?

Eller man kanske rentav ska fundera på vilken målgrupp man fokuserar på. Om det man vill göra berör enskilda personer, grupper av personer eller hela området. Ibland är individfokus helt avgörande, men många gånger är det gruppen och gruppdynamiken man vill komma åt. Hur förmår vi unga grabbar i Rinkeby att inte längre tycka det är normalt och coolt att misslyckas i skolan? Och ibland är vi ute efter den kultur, det synsätt, den världsbild de boende i området har. Hur bryter vi tystnadens kultur i Rinkeby som gör det så svårt att lagföra brottslingar. Ingen vill eller vågar vittna.

Man kan också utgå från de behov olika människor har av trygghet, en fungerande skola eller en anständig bostad. Det intressanta är att varje gång man byter perspektiv är det som att byta färgfilter i en kamera – man börjar se saker i ett helt nytt sken.

PENGAR ELLER REGELVERK OCH MINDSET

Men sökande efter lösningar har också en koppling till andra fenomen – behovet av pengar och andra resurser. En första tanke är ju att om man ska göra något

i Rinkeby, i Orten så blir det oerhört dyrt. Men tittar man närmare på situationen så är en dominerande bild att det finns ohyggligt med resurser redan på plats. I Rinkeby talar vi årligen om miljardbelopp enbart i offentliga medel. Men alltför ofta i dålig samklang med de behov som finns, dålig samordning och dålig timing. Uthålligheten är alltför ofta begränsad.

Väldigt mycket av det som behöver göras kräver inte nya resurser, utan främst omfördelning av resurser eller organisatoriska smörjmedel, så att man får samordning till stånd. Ibland handlar det om att rucka på, modifiera och förändra de strukturer som finns och ibland krävs det rena regelförändringar.

Men framförallt kräver det ett helt nytt sätt att tänka – ett nytt mindset. Enligt vår erfarenhet är det här den stora utmaningen ligger. Och för att lyckas med detta krävs att man har ett systemförändrande perspektiv vilket i sin tur förutsätter ett socialt investeringsstänkande och ett gränsöverskridande synsätt och agerande.

HELHETEN STÖRRE ÄN SUMMAN AV DELARNA

Då är vi tillbaka vid paletten som metafor för det vi söker i Rinkeby. På en palett är det inte de enskilda färgerna som är avgörande utan det är några andra saker. Hur man kombinerar de olika färgerna med varandra, hur man genom att blanda färger med varandra skapar helt nya färger.

Och det är just detta vi är ute efter att skapa, en ny helhet där denna är större än summan av delarna. En sådan helhet går naturligtvis inte att designa i förväg. Den måste alltid skapas i samspel med de människor den berör och växer gradvis fram utifrån de erfarenheter man gör. Ett lösningsfokuserat synsätt baserat på processtänkande.

Det som behövs är vad man skulle kunna kalla en gränsöverskridande, systemförändrande, situationsanpassad, långsiktig och uthållig strategi. Men det är också viktigt att denna nya helhet är multidimensionell, d.v.s. spänner över många olika samhällsområden och att den är tillräckligt omfattande för att uppnå den kritiska massa som krävs så att den positiva utvecklingen kan löpa av sig själv.

DET AVGÖRANDE "HURET"

Historien förskräcker kring tidigare satsningar i Orten, av en mängd olika skäl. Kortsiktigheten, top-down-perspektivet, bristen på samordning m.m. Men ett avgörande skäl till att man misslyckats är bristen på genuin förankring av det man gör hos de boende. Med begreppet förankring kan man mena

två helt olika saker. Det ena sättet är att man tänker ut vad man vill göra och sedan förankrar detta som en sorts försäljnings- och marknadsföringsprocess. Och det fungerar inte. Få människor vill använda resten av sitt liv för att förverkliga dina idéer. Och det är tyvärr så man ofta gjort. Och det har inte fungerat.

Genuin förankring handlar om att från grunden föra en dialog med de berörda om vilka utmaningar de ser, vilka problem som är viktiga och vad som påverkar deras liv. Dialog handlar mer om att lyssna på de berörda, än att sälja in sina egna tankar. Delaktighet handlar om genuin möjlighet till medverkan och beslutsfattande. Detta är kärnan i begreppet empowerment eller på svenska; egenmakt. Det är förankring av detta slag som är en förutsättning för att lyckas i Orten. Och det är svårt, det är besvärligt, och det tar tid. Och dessutom – det svåraste av allt – det omfördelar makt.

Det handlar alltså inte om att välja mellan uppifrån eller nerifrån, utifrån eller inifrån. Det handlar om att göra både och. Och detta går inte att göra utan en genuin kartläggning av hur det ser ut just nu, varför det ser ut så och vad det leder till. Och denna kartläggning måste göras gemensamt med de berörda. För har man inte en gemensam verklighetsbild att utgå från, blir det oerhört svårt att röra sig i en gemensam riktning.

En framgångsrik utvecklingsprocess måste utgå från att man arbetar med och inte för människor. Att utgå från människors kapabla sida, den friska sidan. Det som brukar kallas ett salutogent perspektiv. Oavsett om det handlar om att rehabilitera före detta gängkriminella eller unga med svaga skolresultat eller sviktande psykisk hälsa.

DET HANDLAR OM
ATT PÅ ALLVAR GÖRA
NÅGOT I RINKEBY

RINKEBY
KISTA

ATT ANVÄNDA HELA PALETTEN

Så om vi på allvar vill förändra situationen i Rinkeby, vad ska vi då göra? I bilden på nästa sida har vi – på ett översiktligt vis - försökt lägga in ett första svar. Vi har identifierat cirka 50 olika konkreta åtgärder, stora som små, som spänner över flera olika samhällsfält och berör individer, grupper och hela området¹¹. Bilden är framtagen som ett resultat av ett mycket stort antal samtal, möten och mailkonversationer med personer med god inblick i Orten i allmänhet och Rinkeby i synnerhet.

Men redan att konstruera en bild av detta slag innebär ett antal problem. Den är ett uttryck för just vår sammanfattande bild, just nu över vad området behöver. Andra personer och personer boende i området skulle kanske ge en annan bild. Allt beror på vilket perspektiv man har. Vi vet från ett stort antal satsningar i Orten att lösningar och idéer som inte är förankrade som upplevda behov hos de boende inte har stor genomslagskraft och inte heller stor överlevnadsförmåga.

ENSAM ÄR INTE STARK - UTAN KORKAD

Poängen med bilden är alltså inte de enskilda förslagen eller komponenterna. Vissa kanske kan tas bort, andra läggas till, några modifieras. Poängen är bredden och variationsrikedomen liksom mängden åtgärder samt deras karaktär.

- Bredden handlar om att påverka alla avgörande livsområden för de boende i Orten och spänna över flera olika tidsperspektiv alltifrån korta och akuta insatser som att stoppa våldet, till långa och uthålliga insatser som att få till stånd en fungerande skola med goda resultat.
- Variationsrikedomen handlar om att spänna över många olika livsfält, multidimensionaliteten – som gör att man i bästa fall uppnår positiva synergieffekter. Man skapar nya färger med palettens hjälp.
- Mängden har betydelse för att uppnå den kritiska massa som behövs för att processen på allvar ska skjuta fart och fortsätta utvecklas av egen inneboende kraft. Därmed skapas förutsättningar för en ny och mera konstruktiv normalitet i Orten.
- Karaktären på insatserna är viktig. Vissa är konkreta kortsiktiga och fokuserade på

symptom, andra tacklar orsakerna bakom de akuta symptomen och ytterligare andra är direkt systemförändrande. Vissa strukturfokuserade, andra beteendemodifierande och ytterligare andra fokuserar på attityder, värderingar och värdegrund.

Så nyckeln till förståelse av bilden ligger inte i de enskilda komponenterna – förmodligen finns det komponenter som saknas och kanske kan vissa vi föreslagit bytas ut mot andra. Nyckeln till förståelse ligger i helheten. Att genom mängden av insatser och deras karaktär uppnå en sorts kritisk massa som sätter i gång en självgenererande process.

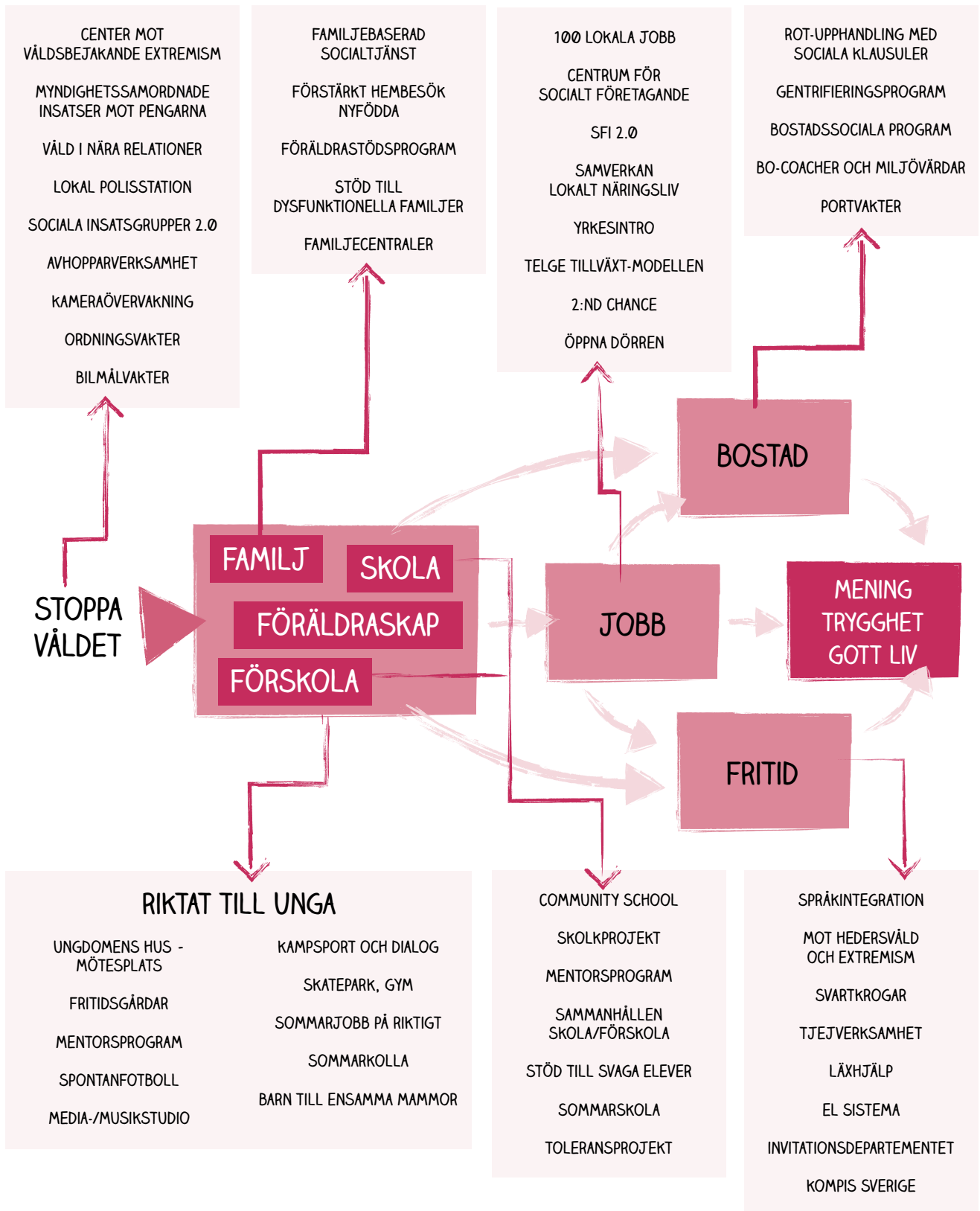
Mycket av det vi föreslår sker redan idag. Men inte samordnat, inte med uthållighet och kanske inte med det bästa innehållet. Så en hel del av det vi föreslår kommer inte att vara kostbart därför att det är dyrt och kräver nya pengar utan kommer att kosta därför att resurser, pengar och personal behöver omdirigeras eller synkroniseras och samordnas med en mängd annat. Ta som exempel sociala insatsgrupper. De finns redan idag, men skulle kanske för att få full effekt byggas på med nya kompetenser, vidga sin målgrupp och utveckla sina arbetsmetoder så att man kan arbeta med både grupper och individer, både yngre och äldre, både förhindra rekrytering och underlätta avhopp m.m.

Avgörande för att lyckas med detta är den särskilt markerade rutan som vi kallat gränsöverskridande. Med detta menar vi alla de insatser som behövs och måste göras för att skapa just den koordinerande och gränsöverskridande effekt som behövs för att satsningarna ska ge resultat. Som ger möjlighet att använda palettens alla olika färger på ett helt nytt vis.

Därvidlag kommer det förmodligen att krävas några tvingande inslag, nödvändiga inslag som behövs för att satsningen ska lyckas.

- den första är någon form av tvingande samverkan i allmänhet och samverkansledning i synnerhet. Ingen aktör i det offentliga ska kunna välja att avstå från att delta i denna samverkansprocess. Ett delat och gemensamt ansvar för att tillsammans leda detta arbete i Rinkeby i alla dess avseenden.
- den andra är att detta kommer att leda till ett antal regelförändringar, kanske till och med lagändringar liksom förändringar av berörda statliga aktörers styrning - regleringsbrevet. Vi kanske också talar om någon form av förnyat frikommunförsök, men i så fall ett frikommunförsök på allvar.

11 Många av dessa förslag återfinns beskrivna i mer utförlig form i vår huvudrapport Orten - bortom våldet, du finner den på www.seeab.se

GRÄNSÖVERSKRIDANDE

SAMORDNINGSFÖRBUND
BARN/UNGA

OBLIGATORISK STRATEGISK
SAMVERKANSLEDNING

ÖPPNA ARENOR FÖR MÖTEN

COMMUNITY CENTER

TVINGANDE SAMVERKAN

SAMLOKALISERING

FRAMTIDSRÅD

- vi har svårt att se att detta går att göra om inte kommunen är beredd att ta på sig ledartröjan i detta arbete. Därmed berör man ännu en helig ko – det kommunala självstyret.
- långsiktigheten. Om man inte är beredd att binda sig för detta minst två mandatperioder och över blockgränserna är risken stor att detta blir ett bortkastat arbete.

DET HANDLAR OM ALLT DETTA TILLSAMMANS - HELHETENS MAGI

Ska vi lyckas med "Rinkebymiljarden" måste vi förstå hur de olika insatserna interagerar och skapar det som vi så ofta pratar om, men glömmet i praktiken – synergieffekter, 1+1=3. Det kanske är långsiktigt poänglöst om polisen gör en framgångsrik jätteinsats för att stoppa det akuta våldet i Rinkeby, om inte kommunen samtidigt gör koordinerande insatser inom skola, barnomsorg, socialtjänst och fritid. Och kronofogden och ekobrottsmyndigheten slår till mot kriminalitetens ekonomiska bas. Och fastighetsbolagen jobbar med den svarta hyresmarknaden i tredje, fjärde, femte hand. Det är inte särskilt effektivt att tömma badkaret om kranen samtidigt är vidöppen och fyller på vatten i en snabbare takt än vad man lyckas tömma.

Det handlar också om HUR vi gör det. Vi talar om palettens alla färger, var för sig och i kombination med varandra. Att vi gör det på ett sådant vis att vi bygger det sociala kapitalet och stärker egenmakten hos de boende. Men också att summan av de olika åtgärderna måste vara ömsesidigt stödande och ske i flera olika dimensioner. Det är inte bara ett skolproblem, ett ordningsproblem, ett missbruksproblem eller ett arbetslöshets- och försörjningsproblem. Det är allt detta tillsammans och samverkande. Det vi väljer att kalla multidimensionalitet eller att använda sig av palettens alla olika färger.

Det är koncentrationen av åtgärder inom ett visst område och under en vis tid som kommer att ge genomslag och effekt och som kan bidra till att i bästa fall skapa en självgenererande kritisk massa och bygga en ny och sundare social och ekonomisk normalitet i Orten. Men också att man har en social räckvidd i antalet personer, men också i form av att nå olika grupper av personer könsmässigt, åldersmässigt, etniskt och religiöst.

Om man i punktform skulle sätta ord på det som utmärker de olika insatserna var för sig och tillsammans blir det utöver de självklara begreppen långsiktigt, sektorsövergripande, samordnat och tidigt kanske följande:

- MYCKET; de är omfattande så att man uppnår en kritisk massa samtidigt som de är koncentrerade och fokuserade till ett geografiskt område för att just där nå ett avgörande.
- TILLSAMMANS; insatserna bidrar till att bygga det sociala kapitalet i området inte i första hand genom VAD man gör utan genom HUR man gör och att man gör det tillsammans med de berörda under stor delaktighet. Den sociala räckvidden måste vara stor så att man både når många olika människor, men också olika grupper och intressen. Kombinationen av ett nerifrån- och ett uppifrånperspektiv.
- LÄNGE; insatserna handlar både om det kortsiktigt akuta – städa framför den egna dörren - och de riktigt långsiktiga som spänner över ett flertal mandatperioder. Fokusering på både kortsiktiga OCH långsiktiga mål. Men också kortsiktiga insatser och metoder som stödjer de långsiktiga målen. Processen måste i någon sorts mening vara visionsburen.
- GRÄNSÖVERSKRIDANDE; de utgör en palett av olika insatser i flera olika dimensioner som är ömsesidigt stödande och de bryter gamla mönster. De ska utgöra en kombination av preventiva, repressiva och rehabiliterande insatser. Det handlar om både en bra skola, väktare och nya jobb. De ska omfatta flera olika offentliga aktörer såsom kommun, polis, kriminalvård och arbetsförmedling. De ska involvera det offentliga, företag och civilsamhället. Det vill säga bland annat stadsdelen, Fryshuset, Folkets hus, ICA-handlaren och fastighetsbolagen.

Detta bygger på att dessa insatser tillsammans ska bidra till att återerövra både det offentliga rummet och samhällets våldsmonopol. Och insatserna ska bidra till att stoppa det akuta våldet och kriminaliteten i området såsom öppen droghandel, buskörning med bilar och mopeder, stölder, snatterier, beskyddarverksamhet m.m.

Vår tanke om vad som krävs för att lyckas skulle kunna sammanfattas i bilden nedan. Det handlar om att göra mycket, att göra det tillsammans, göra det länge och göra det gränsöverskridande.

VAD KOSTAR DETTA?

Det vi föreslår är omfattande. Ett 50-tal tämligen stora åtgärder. Blir då inte kostnaden orimlig? Vi har – utifrån 30 års erfarenhet med långt över 100 olika sociala investeringsprojekt - gjort en enkel social investeringskalkyl i form av en sorts överslagsberäkning för detta. Det vi har räknat med är de merkost-

nader om skulle uppstå för alla dessa åtgärder utöver vad man redan gör i Rinkeby idag.

I regel merkostnader för att fördjupa, bredda eller integrera en verksamhet med flera andra. Planering och analysförmåga och förmåga att arbeta gränsöverskridande i nätverk. Ibland rena investeringskostnader för att göra t.ex. potentiella byggarbetare "jobready". Ibland lokalkostnader för community centers. Ibland kostnader för att anställa personer inom olika ungdomsprojekt.

I figuren nedan ser vi de samlade kostnaderna för det första året, startåret, med utgångspunkt i de olika inslagen i figuren. Vi ser då att den totala kostnaden uppgår till cirka 158 miljoner kronor. Mycket eller lite? Om vi jämför det med alla de offentliga medel som redan idag satsas i Rinkeby i form av kostnader för stadsdelen, kostnader för skola, kostnader för arbetsförmedling, kostnader för socialförsäkringssystemet och kostnader för polisen. Då pratar vi sannolikt om mellan 5% och 10% av de kostnader vi redan har idag - en kostnad som till idag inte lyckats särskilt bra med att bryta utanförskapet i området.

Vi tänker oss att detta arbete ska fortsätta under minst två mandatperioder – vår fasmodells två första faser - det vill säga under åtta år. Det betyder att efter den initiala ansträngningen att få igång detta arbete återstår ungefär 120 miljoner kronor per år för att följande sju år fullfölja detta. Då har vi efter åtta år förbrukat hela "Rinkebymiljarden".

ÄR DET EN BRA AFFÄR?

Vi föreslår alltså att man ska satsa (minst) en miljard i Rinkeby för att på allvar ta tag i och bryta utanförskapet där. Vi tror det är nödvändigt för att långsiktigt värna om den svenska välfärdsmodellen och tanken på ett jämlikt och solidariskt samhälle. Vi har också gjort en mycket enkel överslagsberäkning på vad detta skulle kunna kosta i form av, först en startkostnad första året och därefter en driftkostnad för kommande sju år.

Då infinner sig nästa fråga – vid sidan av de mänskliga och sociala vinsterna – är det en bra eller dålig affär? Det ärliga och uppriktiga svaret är; det vet vi inte. Ingen har gjort detta förr och vår tanke är att det är summan av de olika insatserna sammantaget som kommer att ge effekt inte nödvändigtvis de enskilda insatserna.

Däremot har vi – från andra studier – kunskap om de ekonomiska effekterna av olika enskilda insatser vi här föreslår. Låt oss här illustrera med tre sådana exempel som alla finns bland våra förslag för hur man kan använda "Rinkebymiljarden";

Startkostnader Rinkebymiljarden

(överslagsberäkning, merkostnad utöver dagens kostnader)

Trygghet	29 000 000
Familj och hälsa	14 500 000
Unga	16 000 000
Förskola och skola	17 000 000
Fritid och socialt	8 500 000
Arbete och företag	37 000 000
Boende	12 000 000
Gränsöverskridande	19 000 000
Övrigt	5 000 000
Summa	158 000 000

- bostadssociala program i utsatta områden
- ROT-arbete i utsatta områden med sociala klausuler
- arbetet med att få in långtidsarbetslösa unga på arbetsmarknaden.

LÅT OSS SE VAD VI FANN I DESSA TRE FALL

Fastighetsbolaget Victoria Park har under flera år arbetat bostadssocialt i utsatta områden genom att bidra till att få in långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden. Vid en utvärdering av detta hade man arbetat med 49 personer. Vi fann då att:

"Kostnaderna för de berörda personernas förväntade utanförskap om "inget görs" är betydande. I ett 20 års perspektiv talar vi om cirka 5,5 Mkr per person. För hela målgruppen om 49 personer talar vi om cirka 270 Mkr. Den insats som görs av Victoria Park leder till att 23 personer kommer in i arbete vilket leder till att de sammanlagda samhällsvinsterna i ett 20-års perspektiv uppgår till cirka 120 Mkr. Kommunen är den största vinnaren i detta sammanhang och den totala vinsten

uppgår till 30 Mkr varav cirka 20 Mkr utgör minskade kostnader för försörjning.”¹²

Entreprenadföretaget Skanska har genomfört en omfattande ROT-renovering i delar av det utsatta bostadsområdet Vivallla i Örebro. Förutsättningen för detta uppdrag var att man åtog sig att bidra till att långtidsarbetslösa i området fick tillträde till arbetsmarknaden (sociala klausuler i upphandlingen) vid vår utvärdering av detta arbete fann vi – halvvägs in i projektperioden – följande:

”Vivallaprojektet är ett projekt som ska genomföras under flera års tid. Denna socioekonomiska utvärdering sker efter ungefär halva projekttiden. Skanskas åtagande var att i denna miljonprogramsrenovering ge möjlighet för 50 - 80 personer, att via praktikplatser öka sin sannolikhet att ta sig in på arbetsmarknaden. Halvvägs in i projektet har man i grova drag nått målet. 50 personer har fått praktikplats. Dessutom har 18 av dem erhållit fast anställning som en direkt eller indirekt följd av projektet. Det långsiktiga samhällsvärdet av detta uppgår till cirka 110 Mkr varav cirka 22 Mkr tillfaller kommunen som är den största enskilda vinnaren i projektet. Den verkligt stora effekten av projektet är de produktionsvärden som tillförs samhället genom att människor långsiktigt går från arbetslöshet och utanförskap till arbete och egen försörjning. Den långsiktiga avkastningen på projektet, 110 Mkr, innebär en avkastning på cirka 36 gånger pengarna eller annorlunda och mycket grovt uttryckt, cirka 100% avkastning på årsbasis.”¹³

Ung i Telge har varit ett ambitiöst och framgångsrikt samverkansprojekt kring unga som under lång tid haft svårt att få tillträde till arbetsmarknaden. Vi utvärderade projektet och fann att 36 av 168 deltagare hade lyckats bryta sitt utanförskap. Utifrån samhällsekonomiska termer fann vi följande;

”Den genomsnittlige deltagaren i projektet kommer under en tolvårsperiod (tre mandatperioder) att kosta samhället cirka 4.2 Mkr –

om inget görs. Hela gruppen på 168 personer kommer under samma 12 årsperiod att kosta samhället cirka 711 Mkr – om inget görs. Den kommunala delen av denna kostnad kommer att uppgå till 216 Mkr.

Det samhällsekonomiska värdet av de 36 personer man direkt fick ut i jobb uppgår för en tolvårsperiod till 116 Mkr. Den kommunala vinsten är 30 Mkr och landstingets vinst 18 Mkr. UIT kostar cirka 12 mkr att driva, den långsiktiga avkastningen på denna sociala investering uppgår till 98 Mkr eller cirka 70% i årlig avkastning.”¹⁴

Utifrån dessa tre exempel ser vi att enbart dessa med råde – översatta till Rinkebyförhållanden - skulle ge en avkastning som vida överstiger våra beräknade startkostnader för första året för ”Rinkebymiljarden”. Mycket talar alltså för att en sådan satsning skulle kunna bli en riktigt bra affär både för de boende i Rinkeby och samhället i stort. Särskilt om man ställer kostnaderna för att fortsätta som nu mot en social investeringskostnad på en miljard.

OCH PENGARNA FINNS

Vi påstår alltså att den sociala investeringen ”Rinkebymiljarden” skulle kunna vara en mycket lönsam investering. Men finns pengarna? Ja pengar finns. Rikligt med pengar. Är en miljard mycket eller lite pengar? Och är det väl använda pengar? Återigen beror svaret på vad vi jämför med. Det utgör en fjärdedels promille av BNP (4 155 miljarder) eller 0,6% av det kommande årets tillväxt av BNP (cirka 160 miljarder). Enbart under andra kvartalet 2015 gjorde de tre storbankerna i Sverige en sammanlagd vinst på 22 miljarder kronor. Storbanken Nordea hade 2014 en total årsvinst på mer än 40 miljarder.

Så nog finns det pengar. Men finns dom på rätt ställe och är dom tillgängliga? 2017 års nobelpristagare i ekonomi visar i sin forskning hur svårt det kan vara att agera långsiktigt rationellt. Det är svårt att få människor att avstå från nutida konsumtion för att i stället spara långsiktigt till t.ex. sin framtida pension. Men om man ber dem avstå från (delar av) framtida löneökningar blir det lättare. Det är lättare att avstå från pengar man inte redan har tecknat in för nutida konsumtion. Och precis på samma sätt förhåller

12 Nilsson Lundmark & Nilsson, Bortom bokslutet – värdet av Victoria Parks bostadssociala arbete, SEE & Victoria Park, 2017

13 Nilsson Lundmark & Nilsson, Mer än bara hus – en socioekonomisk analys av det sociala investeringsarbetet i Vivalla, SEE & Skanska, 2017

14 Nilsson Lundmark & Nilsson, Bättre sent än aldrig – en utvärdering av Ung i Telge ur ett samverkansperspektiv och socioekonomiskt perspektiv, SEE & Södertälje Kommun, 2016

det sig med företag och offentliga organisationer. Merparten av kommunens eller statens budget är redan från början in-tecknad. Men detta gäller inte tillkommande resurser. Och i det tillkommande bud-getutrymmet finns medel man skulle kunna använda för sociala investeringar. T.ex. "Rinkebymiljarden". I samband med budgetarbete hösten 2017 säger vår finansminister Magdalena Andersson så här:

"Vi har ett reformutrymme på 40 miljarder för nästa år - samtidigt som vi betalar av lika mycket på statsskulden."

Det hon säger är att då vi avsatt 40 nya miljarder kronor för olika välfärdsreformer, återstår ytterligare 40 miljarder, fria att använda för olika ändamål. Regeringen valde att betala av på statsskulden. Vi föreslår att man i stället använder (delar av) detta till "Rinkebymiljarden", och andra liknande satsningar. Pengarna finns. Och vi är övertygade om att avkastningen i Rinkeby med råge har potential att överträffa värdet av att betala av stats-skulden. Det handlar om insikt (förstå vad som händer), värderingar (alla människors lika värde), politisk vilja (vad är viktigt) och inte minst mod och handlingskraft.

NÅGRA SLUTSATSER

Då man, som vi gjort här, försöker sig på att göra en övergripande social investeringskalkyl för att bryta mönstret i Rinkeby, i Orten i stort, slås man av några olika saker. Den första är att det mesta man vill eller behöver göra inte är särskilt dyrt eller kostsamt. Detta i all synnerhet då man ställer det i relation till alla de pengar som finns idag och som i stora stycken – genom ett sorts oavsiktligt eller omedvetet medbe-roendebeteende – inte bidrar särskilt mycket till att

skapa förändring och lyfta området ur det kollektiva utanförskap det länge befunnit sig i.

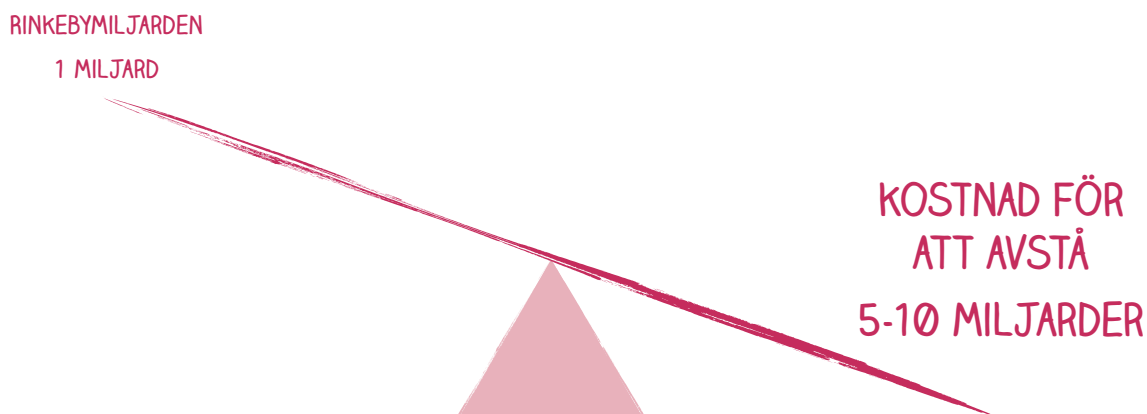
Man slås också av hur passivt, eller kanske snarare handfallet, staten har agerat. Tama marginella försök att på en sorts frivillighets grund driva fram en för-ändring. Vi tror att staten här måste ta i med krafttag och skapa en tvingande situation för alla berörda aktörer, inte minst över de myndigheter de direkt kontrollerar via sina regleringsbrev.

Lika slående är det den passivitet med vilken kom-munen agerat. Underlåtenhetssynden är monumental i förhållande till det som sker i termer av lidande, kostnader och förlorade livsår.

En fjärde reflektion är att förändringens kärna är att förändra sättet att tänka kring detta. Ett helt nytt mindset och ett helt nytt sätt att närma sig dessa frågor där begrepp som tvärsektoriellt, helhetssyn, långsiktighet för kanske första gången måste få en verklig innebörd.

Slutligen handlar detta om människor och ledar-skap. Det personliga ledarskapet i denna form av processer kommer att bli helt avgörande för att lyckas. Personer som med stor empati, stor inle-velseförmåga, men samtidigt hårda nypor och stra-tegisk blick, uthålligt förmår ta sig an den utma-nande uppgiften att bryta utanförskapet i Rinkeby, i Orten.

EN KORTSIKTIG KOSTNAD ELLER EN LÅNGSIKTIG SOCIAL INVESTERING?

ETT LÅGINTENSIVT
KRIG SOM KRÄVER ETT
UNDANTAGSTILLSTÅND

DET STORA OCH DET LILLA PROBLEMET

Då detta skrivs har det dödliga våldet i Orten ökat i en oroande omfattning. I all synnerhet på Järvafältet där Rinkeby ligger. Ett dubbelmord på två unga män ena helgen vid en skjutning i Rinkeby och knappt två veckor senare ytterligare ett mord i Tensta. En sextonåring blir skjuten till döds vid en busshållplats i Malmö. Den andra av två bröder mördade i Östberga. En känd frontfigur kring positivt samhällsarbete skjuten i Tensta. Upprördheten är naturligtvis stor och man drabbas av en känsla av förtvivlan. I värsta fall uppgivenhet. Kanske för att det är så dramatiskt, så onödigt och kanske för att det är så unga människor som är involverade.

Och smärtan blir ännu större när vi vet att runt knuten väntar nästa generation desperata unga i Orten. De som idag är 8 eller 9 år gamla och funktionellt hemlösa. De är utkastade, utträngda, bortvalda från sina dysfunktionella ursprungsfamiljer, många gånger präglade av psykisk ohälsa, missbruk eller kriminalitet. I Husby pratar de som rör sig på gatan om ett dussintal sådana barn. Dessa unga skapar sig nya familjer i gänget på gatan. Kanske inte den bästa tänkbara familjen, men ett sammanhang där man trots allt har en tillhörighet och kan känna sig hemma. Och på så sätt byggs nya band, nya lojaliteter upp. In i döden. Ja, för en del bokstavligen in i döden.

På Järvafältet bedömer polisen att det finns upp emot 500 aktivt kriminella mer eller mindre kopplade till olika gäng och nätverk eller som lever utifrån en "kriminell livsstil". De är verksamma i ett stort antal lösa nätverk eller organiserade gäng. Med en mycket snäv definition kan man identifiera fyra sådana gäng. Med en lite vidare definition upp emot 8 -10 stycken. Säkerhetspolisen har identifierat 60 - 70 personer starkt förknippade med våldsam extremism, oftast av ideologiskt slag. En icke obetydlig del av dessa är återvändare från IS eller andra strukturer i Mellanöstern och har därmed kompetens och kapacitet att begå grova våldsbrott med eller utan terrorstämpel.

Men låt oss gå ett steg vidare. Hur ser egentligen den totala överdödligheten ut i områden som Rosengård, Skäggetorp eller Gamlegården? I dessa områden är den generella hälsan, både psykiskt och somatiskt sämre än för andra samhällsgrupper, arbetslösheten högre och utbildningsnivån lägre¹⁵. Och man vet från mängder av studier att detta leder till en för tidig död. I slutrapporten för Göteborgs Stads kommission för jämlik hälsa säger man så här:

"Förutom att skillnader i medellivslängd mellan kvinnor och män är tydlig är den även slående mellan stadens mellanområden. Den förväntade återstående medellivslängden är lägst för män i mellanområdena Bergsjön, Mariaplan och Kortedala och för kvinnor i mellanområdena Bergsjön, Norra Angered och Mariaplan. Det skiljer upp till 7,5 år i medellivslängd för kvinnorna och upp till 9,1 år för männen när de olika områdena jämförs med varandra."¹⁶

Människor dör alltså i en förfärande omfattning för tidigt i Orten. Och vi låter det ske. Låt oss ta dödsskjutningar i Göteborg som exempel och för enkelhetens skull säga att det i stadsdelen Bergsjön bor 15 000 personer. Deras totala överdödlighet, räknat i det som man i statistiken brukar kalla förlorade livsår, är (om vi använder Göteborgskommissionens siffror) cirka 120 000 år. Ja, du läste rätt 120 000 (8 x 15 000) förlorade livsår till följd av utsatthetens effekter.

Detta vare sig förringar eller minskar smärtan kring dödsskjutningarna av unga. Men det sätter saker i proportion till varandra. För visst är det så att bakom den handfull unga män i Rinkeby, i Orten som dödar och dödas, finns hundratals andra i riskzonen och beredda att fylla luckorna då de främsta leden glesar ut. Och bakom dem tusentals unga och vuxna i ett begynnande eller redan etablerat utanförskap. De flesta av dem tämligen osynliga, annat än i statistiken för arbetslöshet, psykisk ohälsa, skolmisslyckanden och försörjningsstöd. De flesta av dem lider – och dör – i tysthet. Man skulle faktiskt på allvar kunna prata om ett sorts lågintensivt krig mot Ortens befolkning.

Risken är att vi fokuserar all vår energi på det akuta, det smärtsamma, det påtagliga och missar det verkligt stora problemet som är orsakerna bakom. Fattigdomen och utanförskapet. Låt oss nu inte dra fel slutsatser av detta. Vi måste ta tag i skjutningarna. Gör vi inte det så kan vi inte heller lösa något annat. Men det räcker inte. Vi måste göra både och. En sorts båda benens strategi där vi hela tiden fokuserar på vad vi ska göra bortom krönet. När ekot efter skotten har tystnat.

15 Dessa skillnader i hälsa och förväntad återstående livslängd finns dokumenterat i ett flertal analyser såsom Malmökommissionens arbete, Skillnadernas Stockholm eller Östgötakommissionen Det handlar om allt från psykisk hälsa till diabetes och benskörhet.

16 Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, Göteborgs Stad, 2014

UNIKA SITUATIONER KRÄVER UNIKA LÖSNINGAR

När det pågår ett lågintensivt krig i Orten, i Rinkeby kanske det inte räcker med lösningar från en fredligare period. Då kanske de sedvanliga politikområdena inte längre räcker. Då kanske det inte räcker med halvdana, halvhjärtade kortsiktiga lösningar. Några tiotals miljoner hit eller dit spelar i det här sammanhanget ingen större roll. Då blir det som då man avbryter en penicillinkur för tidigt. Man har inte dödat bakterien, man har bara gjort den resistent mot antibiotika. Då blir det kanske som i Helsingborg – de kriminella går till motangrepp och spränger polishusets port¹⁷.

Kanske krävs det någon form av undantagstillstånd, något extraordinärt, för att hantera detta. Extraordinära tider kräver extraordinära lösningar¹⁸. Kanske regeländringar, kanske nya strukturer, kanske särskild lagstiftning, kanske en ny period av frikommunförsök – men denna gång på allvar. Att använda palettens alla färger med rätt timing, med rätt omfattning och med rätt uthållighet.

För en sak är säker; lyckas vi inte kommer detta inte längre vara ett problem – enbart eller ens främst – för de boende i Rinkeby, i Orten. Det kommer likt en cancersvulst att ge dottermetastaser i hela vår samhällskropp. I form av ifrågasatta rättssystem, kritiserade välfärdssystem, ifrågasatt solidaritet med de svaga och de utsatta. I värsta fall en grogrund för extremism, sekterism och rasism. I grunden hotas den svenska modellen. Och dessutom kommer det att bli ohyggligt dyrt. Vi kan förmodligen bättre än så.

17 Detta hände i oktober 2017 ungefär samtidigt som en polis blev beskjuten med automatvapen i sin bostad och ännu ett polishus utsattes för sprängladdningar.

18 Risken är dock att då hoten blir för stora blir de extrema lösningarna kanske alltför extrema som när en grupp riksdagsledamöter förslår att man sätter in militär i Orten. Det får en verkligen att undra hur de förstått och tolkat problemet.

OCH NU DÅ?

MAKTHAVARE

Och vad gör vi nu då? Om Du har en position som beslutsfattare, makthavare, politiker eller chef – i Rinkeby eller någon annanstans i Orten – är rådet tämligen enkelt. Sätt igång. Nu handlar det om "turn around" ledarskap. Slut på fragmenterade, småskaliga och kortsiktiga insatser.

Skapa någon form av strategisk samverkansledning. Ta, erövra eller skaffa mandat för att jobba med frågan. Bygg partnerskap. Gör en gemensam kartläggning av hur det ser ut. Skaffa resurser. Formulera en strategi. Och kör, sätt igång. Från prat till verkstad. Gör något konkret som syns, märks och har långsiktig effekt.

Ja, ja, ja. Vi vet att detta är lättare sagt än gjort. Men det går om modet och viljan finns. Vi byggde bort fattigdomen, vi byggde bort trångboddheten, vi byggde världens främsta trygghets- och pensions-system, vi byggde världens bästa barnomsorg. Vi kan och vi har råd. Förresten är alternativet att avstå ännu dyrare. Pengarna finns. Det visade regeringens senaste budgetförslag. 40 miljarder gick till att beta av statskulden. 40 Rinkebymiljarder. Pengar som förmodligen ger betydligt högre avkastning i Orten än i en avbetalad statskuld.

VI ANDRA

Och vi som inte har sådana maktpositioner? Vad kan vi göra förutom att lägga tryck på våra beslutsfattare? Jo, vi kan agera i det lilla. Göra som Sune och Lena– bistå unga i Rinkeby med simundervisning eller bistå Mentor med läxläsning. Göra som Sara; ge stöd till Barn till ensamma mammor. Eller bistå Pegah i arbetet med Kompis Sverige. Kanske tillsammans med Invitationsdepartementet bjuda någon nyanländ på middag. Alternativen är många. Varje litet steg, varje liten tesked av vatten för att släcka brasan är ett bidrag till att vända på förloppet och bryta dagens destruktiva mönster.

NÄSTA STEG

Och vi som har skrivit denna rapport – vad gör vi? Nu går vi vidare några ytterligare steg. Vi har märkt att det finns tre sorters behov.

- Det första, är behovet av insikt om situationen och dess effekter – behovet av ett sorts uppvaknande och ahaupplevelse. Vi kommer att fortsätta med våra föreläsningar, seminarier och workshops.
- För det andra, konkret kunskap om hur man gör för att framgångsrikt initiera och driva ett projekt

eller skapa en strategisk samverkansledning, formulera en gemensam strategi. How to do it.

- För det tredje, konkret och handfast stöd och support då man väl kommit igång – metodstöd helt enkelt.

Dessa tre frågor har vi arbetat med i decennier och tänker fortsätta med. Gärna tillsammans med dig. Och hoppas att du som läser detta vill ge oss återkoppling och feedback så att vi kan revidera denna utgåva 1 av "Rinkebymiljarden" till en nyare och ännu mer genomtänkt. För kom ihåg Rinkeby är ett av 180 utanförskapsområden i landet. Och ett av de 23 allra mest utsatta där välfärdssamhället på allvar vacklar i sina grundvalar. Kom igen. Ingen kan göra allt, men alla kan göra något. Både du och jag.

"Först gäller det att identifiera ondskan.
Därefter bekämpa den. Men viktigast av allt;
inte smittas av den."

Eva Nilsson Lundmark
eva.lundmark@krutab.se

Ingvar Nilsson
i.nilsson@seeab.se

Eva Nilsson Lundmark, beteendevetare, och Ingvar Nilsson, nationalekonom har arbetat med utanförskapet i samhället i mer än 30 års tid. I synnerhet har de intresserat sig för utanförskapets ekonomi. Ett särskilt fokus har legat kring grupper vars utanförskap leder till dramatiska konsekvenser såsom narkotikamissbruk, gatuvåld, våld i nära relationer, gängkriminalitet och medlemskap i destruktiva subkulturer.

De har under dessa år genomfört flera 100 olika projekt och aktiviteter med uppdragsgivare som kommuner, landsting, myndigheter, departement och statliga utredningar. I detta arbete har man fokuserat starkt på samverkan och gränsöverskridande lösningar liksom ett socialt investeringsperspektiv.

De senaste tio åren har ett stort fokus legat på utsatta stadsdelar i olika delar av landet. På uppdrag av nätverket Healthy Cities utvärderades utanförskapet i sju medelstora städer. Man har även följt processerna i stadsdelen Hovsjö i Södertälje under sju år. De senaste två åren har de varit verksamma i stadsdelen Rinkeby-Kista i Stockholm.

Senaste skriften "Orten – bortom våldet" är en analys av vad som händer i våra utsatta stadsdelar samt strategier för att komma till rätta med detta. "Rinkebymiljarden" är en konkretisering av dessa tankar som arbetats fram i samarbete med polisen i Stockholmsområdet och ledningen för stadsdelen Rinkeby-Kista.

Detta arbete kommer att följas upp av en implementeringsprocess som bland annat innefattar en utbildning för aktörer som vill bryta utanförskapet i Orten och gå från prat till verkstad.

De vill gärna föra dialog med och ha kontakt med dig som läser detta. För endast tillsammans kan vi lösa de problem och hantera de utmaningar som ligger framför oss.

Du hittar även deras rapporter på
www.seeab.se och www.socioekonomi.se

**"DET ÄR INTE ONDSKAN HOS DE ONDA SOM ÄR DET STÖRSTA PROBLEMET,
 UTAN TYSTNADEN HOS DE GODA."**